

TEISMAI.LT

Skirgailė Žalimienė:
**„Visuomenės pasitikėjimą teismais
didina mūsų darbo skaidrumas
ir viešumas“**

Prof. Juozas Žilys prisimena
**sudėtingą Lietuvos Respublikos
Konstitucijos kūrimo kelią**

Redakcijos žodis

Vienoje lankomiausių pasaulyje interneto svetainių įrašius žodį *lyderystė* galima rasti daugiau nei 800 tūkstančių straipsnių ir kitokios informacijos apie tai, kaip tapti lyderiu, taip pat apie svarbias įgytas ar įgimtas savybes ir kitus bruožus, kuriuos galima išsiugdyti darbe remiantis klaidų ir sėkmių patirtimi. Tik paprasto recepto, kaip tapti lyderiu, nėra. Šiame žurnalo TEISMAI.LT numeryje kalbame apie lyderystę teismuose.

Apie sudėtingus ir kupinus iššūkių praėjusius metus savo mintimis dalijasi daugiau nei pusmetį Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui vadovaujanti Skirgailė Žalimienė. Teismo pirmininkė pasakoja apie priemones, kurių teismas ėmėsi, kad ne tik užsienio piliečių, bet ir Lietuvos žmonių skundai būtų nagrinėjami kuo sparčiau. Taip pat ji dalijasi savo įžvalgomis apie kitais metais numatomą baigti įgyvendinti administracinių teismų reorganizaciją, kuri turės įtakos visai administracinės justicijos sistemai.

Ar lyderystė ir teismai, kaip teisingumą vykdanči institucija, yra suderinami dalykai, šiame žurnalo TEISMAI.LT numeryje pasakoja ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto Lyderystės programos vadovė Alisa Miniotaitė, o kokiomis priemonėmis

motyvuoti savo komandą, ją burti ir ugdyti – Vilniaus apygardos teismo pirmininkė Loreta Braždienė. Vilniaus universiteto Psichologijos instituto prof. dr. (HP) Gintautas Valickas išsamiai pristato kartu su komanda atlikto teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrimo rezultatus ir teikia savuosius ekspertinius pasiūlymus, kaip būtų galima pagerinti teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinę gerovę.

Nuomonių ringe – į baudžiamojo proceso trukmę, ją lemiančias priežastis, galimus pokyčius žvelgiama teisėjo, prokuroro, advokato ir mokslininkų akimis. Šioje publikacijoje nuomonėmis dalijasi Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas Mindaugas Povilanskas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros docentas, advokatas dr. Remigijus Merkevičius ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas Saulius Verseckas. Tarptautinio projekto „Teisėjo portretas“ vadovė prof. dr. Salvija Mulevičienė teigia, kad „bet kokių baudžiamojo proceso pokyčių inicijavimas kelia iššūkių dėl akivaizdaus būtinumo suderinti baudžiamojo proceso efektyvumą ir tiesios nustatymo baudžiamajame procese imperatyvą. Tai suprasdami turime kelti klausimą, ar galime sau leisti nesiimti šio iššūkio?“.

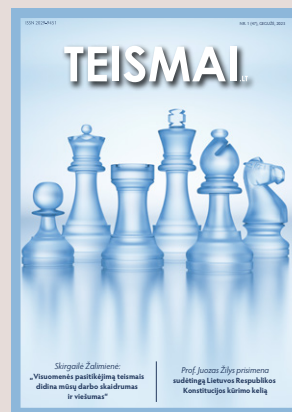
Žurnale TEISMAI.LT apie pagrindinio šalies įstatymo kūrimo istoriją ir aplinkybes prisiminimais dalijasi pirmasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas prof. Juozas Žilys.

Tradiciškai žurnalą baigiame teismų kasdienybės akimirkomis ir kviečiame kartu su įdomiais istoriniais faktais pakeliauti po Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmus.

Tikimės, kad atviros ir nuoširdžios šio numerio pašnekovų mintys įkvėps toliau tęsti diskusijas lyderystės, tobulėjimo temomis.

Rūta Andriuskaitė

R. Andriuskaitė

Ilustracija (© iStock)

LEIDĖJAS NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA

L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius
Tel. (8 5) 251 4120, el. p. komunikacija@teismai.lt

Redakcinė kolegija

Dr. Natalija Kaminskienė, Nacionalinė teismų administracija
Dr. Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Dr. Dalia Vasarienė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Gintautas Kaulakis, Kauno apylinkės teismas
Tomas Pukšmys, Telšių apylinkės teismas
Rūta Andriuskaitė, Nacionalinė teismų administracija
Neringa Lukoševičienė, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
Rimantė Kraušlė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Audris Kutrevičius, Vilniaus apygardos administracinis teismas
Gintarė Daugėlaitė, Klaipėdos apygardos teismas
Nijolė Damulė, Šiaulių apylinkės teismas
Laura Mickevičiūtė, Lietuvos apeliacinis teismas
Miglė Pavliukovičienė, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija
Vesta Ražanauskaitė, Nacionalinė teismų administracija

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Dizaineris

Mindaugas Daraškevičius

Ilustracijos

Pašnekovų asmeninis archyvas
Dainius Stankus

Žurnalas TEISMAI.LT (ISSN 2023-9451) leidžiamas nuo 2011 m. keturis kartus per metus. Leidinį parengė spaudai UĮ „Kriventa“.

Dėl prenumeratos kreiptis į Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyrių, el. p. komunikacija@teismai.lt, tel. (8 5) 251 4120. Tiražas 1 500 vnt. Elektroninė žurnalo versija www.teismai.lt

TURINYS

AKTUALUSIS INTERVIU

Skirgailė Žalimienė: „Visuomenės pasitikėjimą teismais didina mūsų darbo skaidrumas ir viešumas“

3–6

NUOMONIŲ RINGAS

Apie baudžiamojo proceso trukmę: kas ją lemia, ką galima pakeisti ir ar būtina keisti?

7–12

EKSPERTŲ ĮŽVALGOS

Lyderystės įtaka organizacijos procesams: koks yra tikrasis lyderis?

13–15

Psichologinė gerovė – ganėtinai aktuali Lietuvos teismų teisėjų ir teismo darbuotojų problema

16–20

TEISINGUMO VEIDAS

Prof. Juozas Žilys prisimena sudėtingą Lietuvos Respublikos Konstitucijos kūrimo kelią

21–23

IŠ TEISMŲ KASDIENYBĖS

Tarptautinė konferencija apie teisėjų etiką: Lietuvos ir Europos patirtis

24–26

AR ŽINAI, KAD...

Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmų istorija

27–28

SKIRGAILĖ ŽALIMIENĖ

PROF. JUOZAS ŽILYS

PROF. DR. (HP) GINTAUTAS VALICKAS

Temų, straipsnių ir pasiūlymų laukiame el. p. komunikacija@teismai.lt. Už straipsnių turinį atsako straipsnių autoriai. Redakcija pasilieka teisę straipsnius redaguoti, koreguoti, trumpinti. Straipsnius perspausdinti ar kitaip naudoti jų medžiagą galima tik su redakcijos leidimu.

Skirgailė Žalimienė: „Visuomenės pasitikėjimą teismais didina mūsų darbo skaidrumas ir viešumas“

Neringa Lukoševičienė, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Teisinio bendradarbiavimo ir komunikacijos skyriaus vyriausioji specialistė

Lietuvos vyriausiam administraciniam teisme (toliau – ir LVAT, teismas) apeliacine tvarka nagrinėjamos administracinės bylos tarp asmens ir valstybės yra susijusios su daugeliu gyvenimiškų situacijų, tokių kaip mokesčių, sveikatos ir socialinės apsaugos, žemės teisių santykių, aplinkos apsaugos, nuosavybės teisių atkūrimo ar valstybės tarnybos teisiniai ginčai, kt. Pastaraisiais metais LVAT nagrinėjant administracinius ginčus apeliacine tvarka vis dar didžiausias krūvis susidaro dėl bylų, kuriose keliama ginčai dėl užsieniečių teisinės padėties ir prieglobsčio. Apie teisme nagrinėjamų bylų tendencijas, iššūkius ir sprendimus, taip pat numatomus administracinių teismų veiklos pokyčius kalbame su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininke Skirgaile Žalimiene.

Daugiau nei pusę metų vadovaujate Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Pasaulinės sveikatos krizės, pabėgėlių antplūdis, karas... LVAT pradėjote vadovauti gana neramiu laikotarpiu. Tiesa, vadovavimas teismui Jums nebuvo naujiena – nuo 2019 m. vykdėte LVAT pirmininko pavaduotojo pareigas. Kokie patys didžiausi iššūkiai Jums kilo pradėjus vadovauti LVAT? Kokie apskritai, Jūsų vertinimu, buvo praėję 2022 m.?

LVAT veikia nuolat besikeičiančių teisių ir visuomeninių aktualijų akivaizdoje ir jam tenka sudėtinga pareiga formuoti vienodą administracinių teismų praktiką itin plačiame teisių santykių spektre. Kaip ir minėjote, teismas sprendžia efektyviam valstybės funkcionavimui reikšmingus administracinius ginčus, kylančius dėl mokesčių administravimo, sąžiningos konkurencijos, finansinės drausmės, energetikos, užsieniečių teisinės padėties, žemės teisių santykių, valstybės tarnybos santykių ir kt. Teismui įstatymu pavestos ir specialiosios funkcijos – skubos tvarka nagrinėti bylas dėl savivaldos, Seimo, Prezidento ir Europos Parlamento

rinkimų, referendumų iniciatyvų. Tai neabejotinai lemia teismo praktikos specifiką ir nuolatinę dinamiką.

Žvelgiant į praėjusius metus tenka konstatuoti, jog 2022 m. LVAT buvo itin sudėtingi ir kupini iššūkių nuo pat metų pradžios. 2022 m. vasario mėn. geopolitiniai įvykiai, susiję su Rusijos įvykdyta agresija prieš Ukrainą, besitęsianti migrantų krizė dėl užsieniečių antplūdžio ir objektyviai padidėjęs bylų dėl užsieniečių teisinės padėties ir prieglobsčio skaičius neleido teismui ramiau atsikvėpti po tikrai sudėtingo laikotarpio dėl pasaulinio lygio COVID-19 ligos pandemijos, tačiau kartu sutelkė visą teismo bendruomenę ieškoti sprendimų, kaip įveikti kilusius naujus iššūkius.

Vienu iš svarbiausių LVAT tikslų laikau greitą ir visapusiškai kokybišką teisingumo vykdymą, Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės standartus atitinkančią asmens teisių efektyvios teisminės gynybos vertybės puoselėjimą bei plėtojimą. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė į greitą procesą yra vienas iš sudėtinių teisės į teisingą bylos nagrinėjimą elementų, įpareigojantis teismus kiek įmanoma greitai išnagrinėti bylas. Žinoma, bylų nagrinėjimo

sparta negali reikšti sumažėjusios priimamų sprendimų kokybės, todėl būtina išlaikyti nuolatinį budrumą, kad priimami teismo sprendimai būtų kokybiški, o visuomenė būtų tinkamai informuojama apie juos. Teismo skaidrumą, atvirumą ir viešumą laikau esminiais teismo veiklos principais, neabejotinai didinančiais visuomenės pasitikėjimą teismais. Tad būdama teismo pirmininke skatinsiu teismo dialogą su visuomene, skleidžiant informaciją apie teismo veiklą kuo paprastesne, aiškesne ir kiekvienam suprantama kalba.

Jei galėčiau vertinti teismo veiklą praėjusiais 2022 m. vien skaičiais, reikėtų konstatuoti, jog skaičiai gana įspūdingi. 2022 m. LVAT gautos 4 695 bylos (palyginimui 2021 m. – 4 158), iš jų didžiąją dalį sudarė apeliaciniai skundai dėl bylų dėl užsieniečių teisinės padėties ir prieglobsčio (55 %), o išnagrinėtos net 5 233 (palyginimui 2021 m. – 4 414) visų rūšių administracinės bylos. Norėčiau pažymėti, jog vidutinė administracinių ginčų bylų nagrinėjimo trukmė 2022 m., nepaisant gautų bylų gausos, neilgėjo ir truko apie 11 mėn. 2022 m. Europos Sąjungos teisingumo rezultatų suvestinė rodo, jog Lietuva yra viena iš pirmaujančių valstybių pagal bylų nagrinėjimo trukmę Europos Sąjungoje, be kita ko, administracinių ginčų bylų grupėje. Turėtume ir toliau laikytis šios krypties, užtikrindami greitą bylų nagrinėjimą ir kartu išsaugodami teismo sprendimų kokybę.

Taigi, vienas iš pagrindinių LVAT iššūkių 2022 m. – veiksmingos asmens teisių gynybos ir praktikos nuoseklumo užtikrinimas teisme didelio darbo krūvio LVAT sąlygomis. Kita vertus, ne mažiau reikšmingas LVAT iššūkis – veiksmingos asmens teisių gynybos teisme užtikrinimas sąlygomis, kai teisėjo statusas valstybėje nėra reikiamo lygio.

Išties įspūdingi skaičiai. Ar tikėtots tokio bylų srauto, ar buvo galima tai iš anksto numatyti? Turint omenyje tai, jog ir iki 2022 m. LVAT krūviai buvo dideli ir daug metų galėjome stebėti tik augantį administracinių bylų skaičių.

LVAT per savo gyvavimo metus yra susidūręs su ne viena krizine situacija, susijusia su padidėjusiais teisme gaunamų bylų srautais, tačiau susitelkus visas jas pavykdavo įveikti. Puikiai pamenu, kai teisme buvo nagrinėjamos administracinių teisės pažeidimų bylos, po jų ėjo bylos, susijusios su neteisėtai sumažinto darbo užmokesčio valstybės tarnautojams ir pareigūnams priteisimu, bylos dėl valstybės pareigūnų pensijos mokėjimo nutraukimo teisėtumo, dėl valstybės atsakomybės už asmenims padarytą žalą dėl netinkamų kalinimo sąlygų,

Skirgaile Žalimienė

bylos dėl prašymų dėl vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą skolos išieškojimo, rinkimų bylos ir, be abejo, jau minėtos bylos dėl užsieniečių teisinės padėties ir prieglobsčio. Kiekvienas tam tikros kategorijos bylų antplūdis lemia naujus iššūkius teismui, didėjančią teismo darbo krūvį, tikėtina, ilgėjančius bylų nagrinėjimo terminus, kuriuos teismui vienaip ar kitaip tenka įveikti.

Dar 2021 m. birželį prognozuota, kad dėl Baltarusijos veiksmų, kuriais užsieniečiams sukuriama galimybė atvykti į Baltarusijos Respublikos teritoriją ir iš jos patekti į Europos Sąjungą, neteisėtai kirtus Baltarusijos ir Lietuvos sieną, administracinius teismus 2021–2022 m. pasieks didelis srautas bylų, susijusių su užsieniečių teisine padėtimi. Buvo galima nuspėti ir tai, kad LVAT, pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – ir UTPĮ) nuostatas būdamas apeliacine ir galutine instancija tiek ginčams dėl užsieniečių sulaikymo

ar alternatyvios sulaikymui priemonės skyrimo, tiek ir ginčams dėl prašymų suteikti prieglobstį, sulauks itin didelio šių bylų skaičiaus. Prognozės netruko išsipildyti, nes jau 2021 m. rugpjūčio mėn. teisme bylų dėl užsieniečių sulaikymo ar alternatyvios sulaikymui priemonės skyrimo gauta daugiau, nei įprastai buvo gaunama per 12 mėnesių. Taip pat 2022 m. vasario mėn. teisme smarkiai padaugėjo ir gaunamų bylų dėl prašymų suteikti prieglobstį, grąžinimo, išsiuntimo ir uždraudimo atvykti.

Norėčiau atkreipti dėmesį, kad byloms dėl užsieniečių teisinės padėties turi būti skiriamas ypatingas dėmesys tiek dėl jose keliamų klausimų, susijusių su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, tiek dėl jose taikytinų Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų. Be to, UTPĮ nustato itin trumpus tokių bylų išnagrinėjimo terminus, t. y. 10 dienų byloms dėl užsieniečių sulaikymo ir alternatyvios sulaikymui priemonės skyrimo bei 1 mėnesį byloms dėl prašymų suteikti prieglobstį, grąžinimo, išsiuntimo

ir uždraudimo atvykti, kai yra įvesta karo padėtis, nepaprastoji padėtis ar ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio. Atsižvelgiant į tai, šios bylos LVAT turėjo būti skiriamos nagrinėti skubos tvarka, o tai ir lėmė pagrindinius iššūkius, keliamus šio bylų srauto. Užsieniečių teisinės padėties bylų nagrinėjimas skubos tvarka iš tiesų turėjo esminės įtakos kitų bylų, gaunamų teisme, išnagrinėjimo trukmei, nes jos buvo skiriamos ir nagrinėjamos tik tada ir tik tiek, kiek leidžia maksimalus teisėjo krūvis kartu su skubiai nagrinėtinomis bylomis.

Tenka pripažinti, kad LVAT negali reguliuoti gaunamų vienu ar kitu bylų srautų. Tačiau vienas iš problemos sprendimo būdų – teisės aktų pakeitimai, galintys tiesiogiai mažinti bylų srautus LVAT. Šiais pakeitimais galėtų būti stiprinamas ikiteisminių institucijų vaidmuo, o LVAT kompetencija telkiama į teisės klausimų ir iškilusių išskirtinių aplinkybių administracinėse bylose sprendimą.

Kaip matome, didelis gaunamų administracinių ginčų bylų skaičius iš esmės nepailgino įprastai nagrinėjamų administracinių bylų trukmės, ji išliko stabili. Ar galite plačiau papasakoti, kokių priemonių teismas ėmėsi, kad ne tik užsienio piliečių skundai, bet ir Lietuvos žmonių, siekiančių teisme apginti savo interesus, administraciniai ginčai būtų išnagrinėti kuo greičiau, nelaukiant užsitęsusio bylų nagrinėjimo pasekmių?

Siekdamas suvaldyti susidariusią situaciją, išnagrinėti bylas nepažeisdamas UTPJ nustatytų terminų, nestabdyti kitų laukiančių nagrinėjimo eilės bylų paskyrimo, LVAT ėmėsi įvairių priemonių, skirtų nemažėjančio bylų srauto klausimams spręsti ir teisei į veiksmingą teismą užtikrinti: inicijavo ne vieną teisės aktų pakeitimą, optimizavo vidaus valdymą ir išteklius, naujai sureguliuavo teisėjų darbo krūvį (vienas teisėjas vidutiniškai per metus išnagrinėja apie 210 bylų arba po 18 bylų per savaitę kaip teisėjas pranešėjas ir kaip teisėjas kolegijos narys, tokiu maksimaliu krūviu teisėjai dirba nuolat), ėmėsi laikino teisėjų ir teismo darbuotojų perkėlimo iš kitų teismų priemonės. Visos šios priemonės buvo pakankamai veiksmingos ir prisidėjo prie teismo veiklos stabilizavimo ir gerinimo, tačiau jų nepakanka, kad teismas galėtų užtikrinti dar geresnius bylų išnagrinėjimo rodiklius.

LVAT nagrinėjamos labai plačios apimties ir skirtingų sričių administracinės bylos, susijusios tiek su fizinių asmenų ir verslo interesais, tiek su valstybės saugomomis visuomeninėmis vertybėmis. Kaip teisme derinamas skirtingų visuomenės grupių interesas išnagrinėti bylą kuo greičiau? Ar dėl neprognozuojamai augančio bylų srauto galėtų nukentėti Lietuvos žmonių, verslo interesai?

Kiekvienas asmuo turi teisę siekti, kad jo byla per kiek įmanoma trumpesnį laiką teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Net apie 30 įstatymų nustato LVAT bylų nagrinėjimo terminus. Šiais įstatymais siekiama užtikrinti kokybišką teisingumo vykdymą skubiais atvejais. Terminai skiriasi ir priklausomai nuo bylos gali siekti vos 48 valandas ar keletą kalendorinių dienų. Visais kitais atvejais teismui pateiktos bylos turi būti išnagrinėtos per protingą terminą eilės tvarka.

Nepaisant to, pažymėtina, kad nemažai svarbių bylų nepatenka į įstatymuose numatytų skubių ir prioritetinių bylų kategoriją. Tai administracinės bylos, kurios yra ypač svarbios piliečiams, pažeidžiamiems asmenims ir dalyvaujančiai valstybei atsakovei arba apskritai teisinės valstybės principo užtikrinimo požiūriu, tačiau pagal įstatymų leidėjo nustatytas kategorijas neatitinka prioritetinio statuso. Dėl šios priežasties LVAT yra nustatęs tikslinę bylų nagrinėjimo tvarką. Dėl teisinių santykių pobūdžio, viešojo intereso apsaugos priežasčių, proceso stadijos, jo ypatumo, proceso ekonomiškumo ir kitų ypatingų aplinkybių prioritetine tvarka skiriamos nagrinėti bylos dėl susirinkimų laisvės, rinkimų ginčai, bylos, susijusios su vaikų teisėmis ir interesais, ginčai dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo, ginčai dėl valstybės tarnautojų atleidimo, nušalinimo nuo pareigų, ginčai, kurie teisme nagrinėjami nebe pirmą kartą, administracinių ginčų, kilusių tapačių ar panašių teisinių santykių srityje, grupės. Pastarojo pagrindo įtraukimas buvo LVAT atsakas į bylų dėl valstybės atsakomybės už asmenims padarytą žalą antplūdį.

Šiuo metu žvelgiant į turimus duomenis matyti, kad administracinių bylų tendencijos daugeliu atvejų teigiamos – vidutinė administracinių ginčų bylų nagrinėjimo trukmė 2021–2022 m. yra apie 11 mėnesių. Šiuo požiūriu Europos Komisijos skelbiamoje Teisingumo švieslenteje Lietuvos administraciniai teismai yra vieni pirmaujančių. Tokia teigiama teisminė statistika nėra nulemta atsitiktinių aplinkybių. Ji atsirado dėl daugybės sprendimų, susijusių su LVAT vidaus organizacija, proceso eiga, kitomis jau mano minėtomis priemonėmis, skirtomis tam tikrų bylų nagrinėjimui paspartinti. Atsižvelgiant į priemonių, kurios buvo pradėtos taikyti, poveikį, galima nuspėti, kad 2023 m. šios tendencijos bus konsoliduotos ir teisingumas bus vykdomas veiksmingiau ir pagal aukštus standartus. Kita vertus, LVAT veikla nebegali būti vertinama vien tik pagal bylų, išnagrinėtų per tam tikrą laikotarpį, skaičių, tebūnie ir labai įspūdingą 2022 m. Ne mažiau svarbu, kad teismas turėtų galimybes savo veikloje teikti prioritetą tvaraus teisingumo vykdymo principui, kuris susijęs su teismo gebėjimu ir noru įsiklausyti, išanalizuoti bylų dokumentus ir teisingai išspręsti tarp asmens ir valstybės kilusį konfliktą.

2024 m. bus galutinai įgyvendinta administracinių teismų reorganizacija, sujungiant visus pirmosios instancijos administracinius teismus į vieną administracinį teismą. Kokią naudą

pajus Lietuvos piliečiai, įgyvendinus šią reformą?

Iš tiesų įgyvendinama 2021 m. pradėta reorganizacija. Pirmiausia norėčiau pažymėti, jog ši teismų reforma turės įtakos visai administracinės justicijos sistemai. Reformos naudą pajus ir administraciniai teismai, ir į teismą besikreipiantys asmenys bei jų atstovai. Dėl nustatytų asmenims palankesnių teisingumo taisyklių, įsigaliosiančių 2024 m. sausio 1 d., asmeniui, siekiančiam kreiptis į teismą ir veiksmingai dalyvauti jo procese, tai padaryti bus daug patogiau ir paprasčiau, kadangi byla bus nagrinėjama arčiausiai pareiškėjo gyvenamosios (buveinės) vietos. Administracinės bylos nagrinėjimas bus siejamas su teismo rūmais, kurie geografiniu požiūriu yra arčiausiai pareiškėjo gyvenamosios vietos (buveinės). Svarbu ir tai, jog pareiškėjas turės teisę bylą inicijuojančius dokumentus paduoti bet kuriuose Regionų administracinio teismo rūmuose.

Kalbėdama apie teismų reformos naudą administracinių teismų sistemai išskirčiau tai, jog administracinių teismų sujungimas, įsteigiant Regionų administracinį teismą, leis subalansuoti skirtingų teismo rūmų teisėjų ir teismo darbuotojų darbo krūvį. Kartu bus sudarytos galimybės suvaldyti bylų srautus, perduodant bylas nagrinėti teisėjams iš vieno teismo rūmų į kitus, bus skatinama teisėjų specializacija konkrečių administracinių ginčų srityje, kartu tikimasi, jog gerės bylų nagrinėjimo kokybė bei sparta, bus formuojama vienoda praktika ir priimami stabilūs sprendimai.

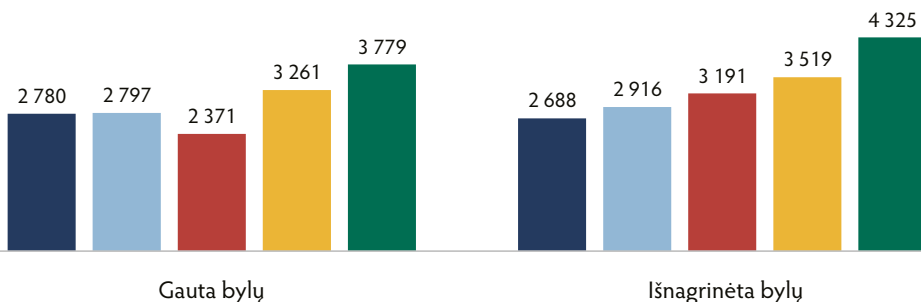
Nuoširdžiai tikiu, kad įgyvendinama teismų reforma, siekiant priartinti teismą arčiau pareiškėjo, toliau optimizuojant ir efektyvinant administracinių teismų veiklą, prisidės prie teisingumo prieinamumo ir visuomenės pasitikėjimo teismais didėjimo, veiksmingo ir kokybiško teisingumo vykdymo.

Apibendrindama norėčiau akcentuoti, jog, teismo priimtų sprendimų dėl teisinės valstybės, viešojo intereso gynimo, ūkinės veiklos laisvės ar pažeidžiamų asmenų apsaugos įvairovė ir poveikis rodo, jog teismo veikla labai susijusi su šiuolaikinėmis realijomis, valstybės patiriamomis krizėmis ir tiesiogiai veikia Lietuvos Respublikos piliečių gyvenimą bei verslo subjekto veiklą. Taip pat norėčiau pabrėžti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ypatingą vaidmenį užtikrinant Europos Sąjungos teisės ir pagrindinių vertybių, kuriomis ji grindžiama, taikymą administracinėse bylose. Ši padėtis reikalauja, kad teismas turėtų reikiamas sąlygas, leidžiančias užtikrinti teismo sprendimų kokybę ir veiksmingą turimų funkcijų vykdymą.

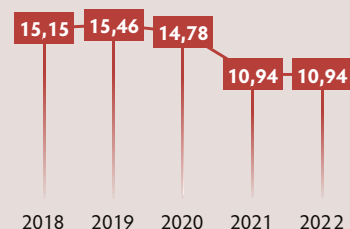
LIETUVOS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO (LVAT) 2022 M. VEIKLOS STATISTIKA

LVAT gautos ir išnagrinėtos administracinių ginčų bylos

■ 2018 ■ 2019 ■ 2020 ■ 2021 ■ 2022

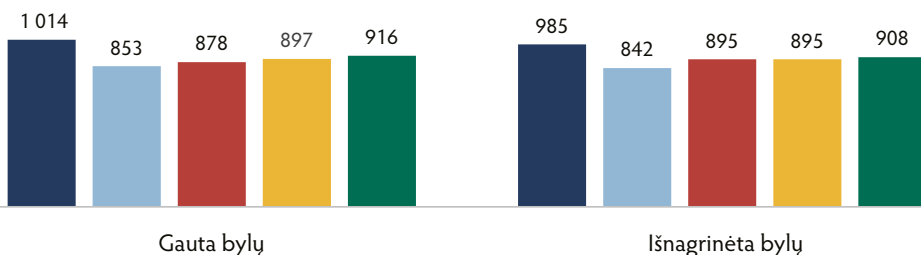

Vidutinė administracinių ginčų bylų nagrinėjimo trukmė (mėnesiais)

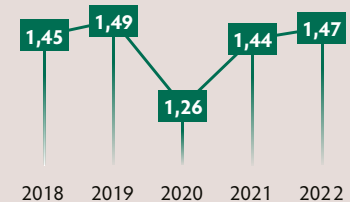

LVAT gautos ir išnagrinėtos bylos dėl procesoatnaujinimo ir bylos pagal atskiruosius skundus

■ 2018 ■ 2019 ■ 2020 ■ 2021 ■ 2022

Vidutinė bylų pagal atskiruosius skundus nagrinėjimo trukmė (mėnesiais)

2022 m. LVAT išnagrinėtų administracinių bylų pagal apeliacinius skundus paskirstymas pagal kategorijas

- 55 %** Užsieniečių teisinė padėtis ir prieglobstis
- 18 %** Mokesčiai ir muitinės veikla
- 7 %** Bausmių vykdymo ir suėmimo sąlygos
- 3 %** Valstybės tarnyba
- 2 %** Žemės teisiniai santykiai
- 2 %** Europos Sąjungos ir kitų institucijų finansinė parama
- 1 %** Valstybės institucijų atsakomybė už žalą
- 1 %** Sveikatos ir socialinė apsauga
- 1 %** Statyba ir teritorijų planavimas
- 1 %** Aplinkos apsauga
- 1 %** Nuosavybės teisių atkūrimas
- 1 %** Registras
- 7 %** Kitos

Bylų pagal apeliacinius skundus dėl apygardų administracinių teismų sprendimų nagrinėjimo rezultatai 2022 m.

- 73 %** Sprendimas paliktas nepakeistas
- 11 %** Sprendimas pakeistas
- 7 %** Priimtas naujas sprendimas
- 4 %** Byla perduota pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo
- 4 %** Apeliacinis procesas nutrauktas
- 1 %** Byla nutraukta arba skundas paliktas nenagrinėtas

16 tiek gauta skundų dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimų ar neveikimo

16 tiek 2022 m. buvo gauta prašymų (pareiškimų) ištirti norminių administracinių aktų, kuriuos priėmė centriniai valstybinio administravimo subjektai, teisėtumą

32 tiek administracinių ginčų bylų nagrinėjo išplėstinės teisėjų kolegijos

8 tiek bylų, užbaigtų įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar nutartimi, procesas buvo atnaujintas

28 tiek nutarčių dėl bylų rūšinio teisingumo klausimų sprendimo per Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą buvo perduota Specialiajai teisėjų kolegijai bylos rūšinio teisingumo bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui klausimams spręsti (18 ginčų (64 proc.) pripažinta teismingais bendrosios instancijos teismams)

Apie baudžiamojo proceso trukmę: kas ją lemia, ką galima pakeisti ir ar būtina keisti?

Laura Mickevičiūtė, Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyriaus vedėja

Baudžiamojo proceso paskirtis yra ne tik išsamiai, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą, bet ir tai padaryti greitai. Greitumo principo užtikrinimo, baudžiamojo proceso trukmės temos sulaukia nemažai dėmesio, keliama klausimai, ar tam tikrų procesų trukmė atitinka minėtą greitumo principą, kodėl procesas užsitęsė ir pan. Apie baudžiamojo proceso trukmę, ją lemiančias priežastis, galimus teisinio reglamentavimo pokyčius ir tai, kokią įtaką jie turėtų proceso trukmei, kalbėjomės su Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėju Mindaugu Povilansku, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros docentu, advokatu dr. Remigijumi Merkevičiumi ir generalinio prokuroro pavaduotoju Sauliumi Versecku.

Kaip, Jūsų nuomone, sekasi užtikrinti greitumo principą, o kartu išlaikyti pusiausvyrą tarp skirtingų vertybių (greitumo, išsamumo principų, žmogaus teisių užtikrinimo ir pan.) baudžiamuosiuose procesuose?

M. Povilanskas. Jūsų klausime atsispindi ne tik baudžiamojo proceso paskirtis, bet ir visų teisininkų, dirbančių baudžiamojoje justicijoje, esminė ir svarbiausia užduotis. Prieš atsakydamas į Jūsų klausimą, pirmiausia noriu pažymėti, kad proceso „greitumo“ sąskaita jokių būdu negali nukentėti baudžiamojo proceso išsamumas ar juo labiau žmogaus, nepriklausomai nuo jo procesinės padėties, teisių apsauga. Visi turime suprasti, kad „greitai“ ne visada reiškia „gerai“. Kiekvieną kartą vertindami, ar baudžiamasis procesas vyksta pakankamai greitai, turime atsižvelgti ir į tai, kokios objektyvios priežastys lemia jo trukmę. Pavyzdžiui, vieno proceso metu aiškinamasi vienos nusikalstamos veikos, kurią padarė vienas kaltininkas, aplinkybės. Kito proceso metu tiriamos aplinkybės dėl kelių dešimčių nusikalstamų veikų, kurias

padarė dešimtys asmenų, priklausančių nusikalstamam susivienijimui. Akivaizdu, kad šių procesų trukmė laiko požiūriu bus skirtinga ir skirsis iš esmės. Įvertinus procesų sudėtingumą ir apimtį, pirmą procesą užbaigus per pusę metų vis tiek bus galima sakyti, kad jis užtruko ilgai, o antrą procesą, kuris baigiamas įsisteisėjusiu teismo nuosprendžiu per, tarkim, penkerius metus, bus galima įvertinti kaip labai greitą. Atsakydamas į klausimą, kaip sekasi rasti „greito proceso“ ir kitų įstatymo saugomų vertybių užtikrinimo pusiausvyrą, pažymėsiu, kad kol Lietuva šiais aspektais pralaimi bylas Europos Žmogaus Teisių Teisme, tol pasigirti neturime ku. Nors, mano vertinimu, baudžiamojo proceso spartėjimo tendencijos yra gerėjančios, bet tai nereiškia, kad jau galime susidėti rankas ir džiaugtis vis geresniais statistiniais rodikliais.

R. Merkevičius. Baudžiamojo proceso trukmė („greitumu“ tą vadinti yra sunku) yra (tiksliau – vis dar tebėra) viena iš ryškių Lietuvos baudžiamojo proceso ydy. Lėtai ir ilgai vyksta ir ikiteisminiai tyrimai, ir bylos nagrinėjimas teisme. Baudžiamojo proceso trukmė yra žalinga

visiems: ir valstybei (procesas brangsta, mažina bendruomenės pasitikėjimą justicija ir t. t.), ir žmogui (nesvarbu, ar jis įtariamasis (kaltinamasis), ar nukentėjęs). Baudžiamojo proceso trukmė mažiausiai žalinga profesionaliesiems baudžiamojo proceso subjektams – ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams, teisėjams ir advokatams. Neretai ilgas procesas jiems naudingas (ir nebūtinai advokatams). Būtent dėl to baudžiamojo proceso tempas negreitėja, o jo trukmė netrumpėja.

Mindaugas Povilanskas

Situacija labai greitai pasikeistų iš esmės, jei nuo to priklausytų baudžiamajame procese veikiančių subjektų asmeniniai interesai.

Iš esmės visuose diskursuose – ir profesiniame ar ekspertiniame, ir žmonių iš gatvės – proceso trukmė tradiciškai supriešinama su išsamumu ir visapusiškumu: jei norima ištirti išsamiai, tai nebus greitai. Teoriškai ši loginė konstrukcija yra teisinga, tačiau praktikoje lėtas ar ilgas procesas *ipso facto* negarantuoja jo kokybės. Dažniausiai šios dvi charakteristikos atliepia ir lydi viena kitą: jei procesas yra ilgas ir lėtas, tai dažniausiai jame tiesos yra mažiausiai. Ir priešingai, ypač teisminėje praktikoje yra gausu gerų pavyzdžių, kai sudėtingos ir didelės apimties bylos dėl teisėjų racionalumo, organizuotumo, pagarbos proceso dalyviams, atsižvelgimo į pagrįstus interesus ar poreikius ir t. t. yra išnagrinėjamos pavydėtinais greitai ir dažnai teisingai.

S. Verseckas. Suprantama, kad tiek visa visuomenė, tiek atskiras nukentėjęs žmogus visiškai pagrįstai nori, jog teisėsauga kuo greičiau viską išsiaiškintų ir perduotų bylą į teismą. Tačiau baudžiamojo proceso

greitumo principas turi ne konkuruoti, o derėti su kitu svarbiu šio proceso principu – proceso kokybės užtikrinimu. Turime būti atidūs, kad greitas procesas, kurio metu tikimybė, jog bus padaryti esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai, labai išauga, nelemtų nekokybiško proceso. Be kokybiško proceso negalėsime užtikrinti svarbiausios baudžiamojo proceso paskirties – nusikalstamą veiką padaręs asmuo turi būti teisingai nubaustas ir niekas nekaltas neturi nukentėti. Šiuos metus prokuratūroje paskelbėme kokybės metais, taigi sieksime, kad prokurorai visokeriopai prisidėtų prie kokybiško baudžiamojo proceso.

Kokias išskirtumėte esmines ilgesnei baudžiamojo proceso trukmei įtakos turinčias priežastis ir kurioje proceso stadijoje jos pasireiškia?

M. Povilanskas. Priežastys, lemiančios ilgesnius baudžiamojo proceso terminus, jau daug metų yra tos pačios: užtrunka specialių žinių reikalaujančių tyrimų, ekspertizų atlikimas, vis dar pasitaikantis proceso dalyvių piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Paskutiniu metu prie ilgesnės baudžiamojo proceso trukmės prisideda ir žmoniškųjų išteklių stoka ikiteisminio tyrimo institucijose, prokuratūroje ir ypač teismuose. Apie tai nesmagu kalbėti, bet baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teismuose gali strigti, jeigu situacija nesikeis. Jau dabar pasitaiko, kad bylų nagrinėjimas ar procesinių sprendimų paskelbimas atidedamas dėl žmoniškųjų išteklių stokos, o tai savaime daro neigiamą įtaką viso baudžiamojo proceso operatyvumui.

S. Verseckas. Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių baudžiamojo proceso trukmė ilgėja, – skirtingi proceso dalyvių tikslai. Įtariamasis, kaltinamasis ir jo gynyba dažniausiai yra suinteresuoti, kad procesas vyktų kaip galima ilgiau. Jų motyvas suprantamas – jeigu procesas tęsiasi labai ilgai, teismas dažniausiai tuo motyvu sušvelnina bausmę, t. y. skiria arba trumpesnę bausmę, arba parenka švelnesnę bausmės rūšį. Ikiteisminio tyrimo metu ilgas procesas gali būti netgi sąlyga nutraukti ikiteisminį tyrimą. Vienas iš populiariausių būdų užvilinti baudžiamąjį procesą – piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, pvz., nesustojant skusti visus ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro, rečiau – ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmus ir sprendimus. Praktikoje yra buvę atvejų, kai ikiteisminio tyrimo metu keletą mėnesių fiziškai nebuvo galimybių atlikti reikiamų ikiteisminių tyrimų veiksmų, nes vienas po kito buvo nagrinėjami įtariamųjų ir

jų gynėjų prašymai ir skundai pačiais įvairiausiais klausimais. Paprastai didžioji dalis tokių prašymų ir skundų išnagrinėjus yra atmetami kaip nepagrįsti. Kitas būdas vilkinti ikiteisminį tyrimą – vieną po kitos kelti gynybos versijas, o ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai turi jas tikrinti prieš tai jau paneigę ankstesnes. Dažnai naujos versijos keliamos ne tik ikiteisminio tyrimo metu, bet ir teismo tiek pirmos, tiek apeliacinės instancijos nagrinėjimo metu. Labai gaila, kad Lietuvoje įtariamojo, kaltinamojo teisė „tylėti“ degradoavo į teisę „meluoti“.

Taip pat negalime ignoruoti ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų indėlio į ilgą baudžiamąjį procesą. Dažnu atveju tai susiję su objektyviomis priežastimis – ilgai trunkančiais specialistų tyrimais, ekspertizėmis, teisinės pagalbos prašymų (Europos tyrimo orderių) vykdymu, procesinių dokumentų vertimų problemomis. Nors tai objektyvios priežastys, kartais, manau, situaciją gerokai pakeistų tiesiog novatoriškesnis požiūris į procesą – galbūt yra galimybė atsisakyti perteklinių ikiteisminio tyrimo veiksmų, gal yra kitų būdų ir veiksmų, leidžiančių greičiau gauti reikiamus ikiteisminio tyrimo duomenis.

Opi problema yra ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų trūkumas, jų kompetencijos klausimai. Nėra norinčiųjų papildyti prokurorų gretas antplūdžio. Tad pareigūnų, prokurorų stoka taip pat lemia ilgesnę ikiteisminių tyrimų trukmę. Vis dėlto viso to nepaisant prokuratūros strateginiu tikslu buvo ir toliau išlieka tai, kad ikiteisminių tyrimų terminai tiek bendrai, tiek atskirose prioritetinėse srityse trumpėtų. Džiugu, kad nors ir lėtai, tačiau jau maždaug dešimtmetį ikiteisminių tyrimų trukmė palaipsniui mažėja.

Kalbėdami apie baudžiamojo proceso trukmę, negalime daryti vienareikšmiškos išvados, kad problemos susijusios tik su ikiteisminiu tyrimu ar teisminiu nagrinėjimu. Turime pavyzdžių, rodančių, kad ikiteisminis tyrimas truko ilgai, o teisminis nagrinėjimas įvyko pakankamai greitai, arba atvirkščiai – ikiteisminis tyrimas buvo baigtas per ganėtinai trumpą laiką, o teisminis nagrinėjimas truko labai ilgai. Štai man asmeniškai teko atlikti ikiteisminį tyrimą dėl neteisėto Darbo partijos finansavimo ir dalyvauti visose instancijose nagrinėjant šią bylą teismuose. Taigi ikiteisminis tyrimas šioje byloje truko 1 metus ir 11 mėnesių (iš jų apie 4 mėnesius truko proceso dalyvių supažindinimas su ikiteisminio tyrimo medžiaga – 150 bylos tomų), o teisminis nagrinėjimas truko ilgiau nei 8 metus (iš jų apie 5 metus – pirmojoje instancijoje, apie 2,5 metų – apeliacinėje, dar apie pusę metų – kasacinėje).

R. Merkevičius. Nėra vienos ar „tokios“ baudžiamojo proceso stadijos, kuri būtų atsakinga už ilgą baudžiamojo proceso trukmę. Žinoma, galima pažvelgti į statistiką ir pagal tai išmatuoti baudžiamojo proceso stadijų greitį, tačiau šis vertinimas neduotų jokios racionalios naudos. Lygiai taip pat ilgos baudžiamojo proceso trukmės nenulemia ir įstatyme įtvirtinta baudžiamojo proceso forma (ją, žinoma, galima tobulinti ir šiuo būdu kažkiek pagreitinti proceso eigą, tačiau tai nėra ilgą proceso trukmę lemiantis veiksnys). Ilgą baudžiamojo proceso trukmę nulemia realiai praktiškai veikiantys baudžiamojo proceso subjektai. Apsprendžiančių veiksmų yra daug, bet lemia veikiantys žmonės.

Priežasčių yra daugybė ir visokių. Jų visų neįmanoma čia paminėti. Skirtingiems subjektams būdingos skirtingos esminės charakteristikos, kurios ilgina proceso trukmę. Pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo pareigūnams labiausiai trūksta dalykinės kompetencijos. Paradoksalu, jog visi tai žino, bet niekas niekada valstybėje tuo nesirūpino ir nesirūpina. Ikiteisminio tyrimo trukmę reikšmingai apsprendžia ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo krūvis, santykiai su vadovais ir prokurorais, nesąžiningas darbo krūvio paskirstymas tarp tyrėjų, prokurorų noras tik vadovauti, akivaizdi prokurorų nepriklausomumo (net nuo ikiteisminio tyrimo institucijų) stoka ir t. t. Teisėjams aiškiai stinga organizuotumo planuojant teismo posėdžius, jiems pasiruošiant ir tinkamai išnaudojant paskirtą darbo laiką.

Bendrai akivaizdu ir tai, kad kiekvienas baudžiamojo proceso subjektas galvoja tik apie save ir savo procesą, nekreipdamas

dėmesio į kitus ir bendrą tikslą, pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo pareigūnai rūpinasi tik tuo, kaip minimaliomis darbo sąnaudomis ir pastangomis baigti tyrimą, ir visiškai nekreipia dėmesio į tai, kaip prokuroras tokioje byloje palaikys kaltinimą; teismai gana dažnai skiria teismo posėdžius „iki metų pabaigos“ visai dienai (tačiau tik retais atvejais iš tiesų dirbama visą dieną), o kiti teisėjai priekaištauja, kad „nejmanoma rasti laiko paskirti teismo posėdį“. Bendrai pastebėtinas ir visuotinai įsigalėjęs nenoras dirbti, tinginystė, darbui skirtu laiku išnaudojimas asmeninėms reikmėms ir t. t.

Šiuo aspektu galima paminėti ir bendruomenės požiūrį į justiciją, kurį ir suformavo pati justicija: ilgą laiką justicijos demonstruotas požiūris į save, savo funkcijas, įstatymus ir jų laikymąsi, pačios justicijos įstatymų laikymasis ir griežtumas reikalaujant, kad įstatymų laikytųsi kiti, ir pan. ilgainiui sukūrė situaciją, kai bendruomenė natūraliai nustojo gerbti justiciją, pradėjo į ją nekreipti dėmesio, ją ignoruoti. Tai sukuria daug reikšmingesnius giluminius padarinius, tačiau vienas jų yra ir proceso trukmė, mėginant „prisikviesti“ į procesą, užsitikrinant, kad teismui perteikiama informacija būtų teisinga, ir t. t.

Ar baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintas reglamentavimas yra pakankamas, ar visgi reikėtų pokyčių, kurie padėtų spręsti Jūsų paminėtas problemas, šalinti nurodytas priežastis, kad baudžiamasis procesas vyktų sklandžiau, operatyviau, ir jei taip – kokių?

S. Verseckas. Siekiant, kad baudžiamasis procesas vyktų greičiau, tikrai yra ką tobulinti ir mūsų baudžiamajame procese. Visų pirma, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Baudžiamojo proceso kodekso (BPK) 63 straipsnyje nėra nustatyti konkretūs terminai, per kuriuos proceso dalyviai gali pateikti skundus dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokuroro veiksmų ir nutarimų. Nurodoma, kad tokie skundai gali būti pateikti viso ikiteisminio tyrimo metu, vadinasi, iki pat kaltinamojo akto surašymo ir baudžiamosios bylos perdavimo teismui momento. Situacija iš esmės pasikeistų, jeigu čia būtų įtvirtinta tokia pat taisyklė, kaip ir teismo nutarčių apskundimo atveju, t. y. skundas galėtų būti paduodamas ne vėliau nei per 7 dienas nuo sužinojimo apie skundžiamo nutarimo priėmimą ar skundžiamo veiksmo atlikimą. Taip pat reikėtų svarstyti ir dėl apskundimo procedūrų ikiteisminio tyrimo metu suvienodinimo, supaprastinimo ir galimybių skųsti tą patį veiksmą vis aukštesniu lygmeniu ar pakartotinai apribojimo.

Pažymėtina, kad BPK nereglementuota ir proceso dalyvių prašymų ikiteisminio tyrimo metu nagrinėjimo tvarka (išskyrus prašymus dėl konkrečių proceso veiksmų atlikimo), tad šioje dalyje BPK tobulintinas, nustatant tiek konkrečią prašymo išnagrinėjimo tvarką, tiek terminus.

R. Merkevičius. Nemanau, kad baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimai reikšmingai sutrumpintų baudžiamojo proceso laiką. Kai kuriais procesinės formos pakeitimais, žinoma, galima supaprastinti atskirus proceso veiksmus ar sprendinius, nepadarant žalos proceso tikslui, tačiau tai nebus tas veiksnys, kuris paskatintų baudžiamojo proceso trukmės proveržį.

M. Povilanskas. Nors mano nurodytos pagrindinės priežastys, turinčios įtakos ilgesnei baudžiamojo proceso trukmei, nesusijusios su procesiniu reguliavimu, tačiau baudžiamojo proceso įstatymo tobulinimas taip pat galėtų prisidėti prie spartesnio baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose. Mano vertinimu, derėtų svarstyti klausimą dėl procesinių galimybių sutrumpinto įrodymų tyrimo būdu nagrinėti baudžiamąsias bylas ir dėl labai sunkių nusikaltimų, išplėsti procesines galimybes baudžiamąją bylą nagrinėti kaltinamajam nedalyvaujant (*in absentia*), kai jis piktybiškai vengia dalyvauti procese. Taip pat diskusijos vertas klausimas dėl itin formalizuotų procesinių veiksmų, tokių kaip rašytinės bylos medžiagos garsinimas ar kaltinamojo akto skelbimas, tobulinimo.

Mykolo Romerio universiteto (MRU) leidinyje „Teismo proceso vedimo studija“ pateikti pasiūlymai keisti BPK nuostatas, susijusias su kaltinamojo akto paskelbimu, dokumentų išvardijimu, taip pat siūloma įtvirtinti naują supaprastinto proceso formą – susitarimą (sandėrį) dėl baudmės ir pan. Kaip vertinate tokius pasiūlymus? Kaip manote, ar panašus į susitarimą dėl kaltės institutas būtų efektyvus, užtikrinantis baudžiamojo proceso paskirtį ir prisidedantis prie sklandesnių procesų?

M. Povilanskas. Atsakydamas į Jūsų pirmiau užduotą klausimą jau minėjau, kad kai kurių baudžiamojo proceso įstatymo nuostatų, apie kurias kalbama ir MRU atliktoje studijoje, tobulinimas turėtų teigiamos įtakos greitesniam baudžiamajam procesui. Tačiau tai iš esmės viso baudžiamojo proceso trukmės (nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki galutinio teismo procesinio sprendimo įsiteisėjimo)

reikšmingai nesutrumpintų. Mano galva, reikėtų plačiau diskutuoti dėl toje pačioje studijoje minimo sandėrio dėl baudmės (angl. *plea bargaining*) instituto sukūrimo, nes tai tikrai prisidėtų prie spartesnio baudžiamojo proceso. Savo ruožtu noriu pridurti, kad nereikia pamiršti ir atkuriamojo teisingumo teigiamos įtakos baudžiamojo proceso trukmei. Nors apie tai diskutuota gana seniai (paskutinį kartą, jei neklystu, tokia iniciatyva buvo 2014 m.), raginčiau visas suinteresuotąsias šalis grįžti prie diskusijos apie atkuriamojo teisingumo įtaką proceso operatyvumui. Visi, kas dirba baudžiamosios justicijos, žino, kad ilgiausiai baudžiamasis procesas paprastai trunka tiriant ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl nusikalstamų veikų finansų sistemos, ekonomikos ir verslo srityse. Ilgi šios kategorijos bylų tyrimo ir nagrinėjimo terminai yra senas ne tik teisininkų praktika, bet ir visos visuomenės galvos skausmas. Mano nuomone, būtent šios kategorijos bylose radus sprendimus dėl žalos atlyginimo ir, jei reikia, susitarus dėl baudmės ir (ar) baudžiamojo poveikio priemonių taikymo, būtų reikšmingai sutrumpinta baudžiamojo proceso trukmė.

Saulius Verseckas

S. Verseckas. Šiuo metu BPK esančios tam tikros susitarimo formos, tokios kaip baudžiamojo įsakymo priėmimas, pagreiktas procesas, jau patvirtino tokios procesinės galybės naudingumą, todėl pritartina, kad šis institutas turėtų būti tobulinamas ir jo taikymas plečiamas, sudarant galimybę susitarti skirti ne tik su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, bet ir laisvės atėmimo bausmę, numatant aiškią tokio susitarimo naudą, pvz., tokiu atveju negalėtų būti skiriama daugiau nei 1/2 ar 1/3 sankcijoje numatytos laisvės atėmimo

bausmės. Taip pat susitarimo dėl kaltės galimybė turėtų būti galima ir teismo nagrinėjimo metu. Ir nors dėl susitarimo instituto išplėtimo diskutuojama jau kone dešimtmetį, gaila, kad ši idėja vis dar netampa kūnu.

R. Merkevičius. Susitarimo procesas yra iš principo svarstyтина, daugeliui vakarietiškų kraštų būdinga procesinė forma, tačiau Lietuvoje jos efektyvumą neabejotinai apspręš „lietuviškas teisinis mentalitetas“ ir „Lietuvos baudžiamojo proceso paradigma“. Pakanka paminėti vien tai, kad į lietuvišką teisinę sąmonę viešajame diskurse kasdien aktyviai bandoma įpiršti, jog bet koks pokalbis tarp prokuroro ar teisėjo ir advokato yra blogis pats savaime – „korupcija“ ar kažkas labai artimo tam. Žvelgiant dalykiškai, būtina rasti susitarimo proceso vietą dabar egzistuojančių supaprastintų procesinių formų sistemoje. Ar jam apskritai dar yra vietos? Jei taip, ar toje likusioje, regis, ne tokioje jau ir plačioje teisinėje erdvėje iš tiesų yra galimi (leistini) susitarimai? Susitarimo proceso galimybę būtina išsamiai įvertinti ir konstitucinėje jurisprudencijoje suformuluoto „baudžiamojo proceso tikslo nustatyti materialiąją tiesą“ požiūriu ir t. t. Diskutuotinių aspektų yra daugybė. Pozityviai atsakius į šiuos klausimus ir pašalinus su tuo susijusias potencialias grėsmes, susitarimo procesas neabejotinai būtų reikšmingas spartesnio darbo veiksnys.

S. Verseckas. Visų pirma, reikėtų tobulėti rašant procesinius dokumentus, kurie šiandien dažnai yra bereikalingai didelės apimties, sudaro ne tik keliasdešimt, bet jau ir šimtus ar net tūkstančius puslapių. Vien jiems perskaityti reikia daug laiko, o norint į juos įsigilinti laiko reikia dar daugiau. Manau, procesiniai dokumentai (pradedant pranešimu apie įtarimą, kaltinamuoju aktu ir baigiant teismo nuosprendžiu) turėtų būti kaip galima trumpesni, konkretesni, lengviau skaitomi ir suprantami. Taupytime ir tokius dokumentus rašančiųjų, ir tokius dokumentus skaitančiųjų laiką, o procesas taptų greitesnis.

Pritartina minėtoje studijoje pateiktam pasiūlymui, kad teismo nagrinėjimo metu būtų skelbiamas ne visas kaltinamasis aktas, o tik jo esmė. Nors tokia teisė prokurorui BPK yra numatyta ir dabar (tais atvejais, kai kaltinamasis aktas didelis), tačiau prokurorai ne visada ta teisę pasinaudoja. Kartais kiti proceso dalyviai reikalauja, kad prokuroras paskelbtų visą kaltinamąjį aktą, o teisėjai tokius prašymus palaiko. Tad jeigu baudžiamojo proceso įstatyme būtų aiškiai nurodyta, kad visais atvejais skelbiama tik kaltinimo esmė (t. y. nereikėtų netgi pažodžiui pagarsinti viso

kaltinimo, pvz., tais atvejais, kai jo turinys kartojasi nusikaltimo bendrininkų kaltinimų aprašyme), tai gerokai supaprastintų ir pagreintų įrodymų tyrimo teisme pradžią.

Per visą savo beveik 30 metų darbo patirtį, sukauptą dalyvaujant bylų nagrinėjimo posėdžiuose teismuose, taip ir nesupratau „bylos dokumentų pagarsinimo“ teismo nagrinėjimo metu, kaip įrodymų tyrimo stadijos, prasmės, kai tiesiog išvardijami bylos dokumentai, kartais netgi jų neįvardijant, o nurodant, kad dabar garsinami bylos dokumentai, esantys X tome nuo 1 iki xxx puslapio. Todėl pritartina studijos išvadoms, kad tai formalus ir perteklinis veiksmas, neduodantis jokios pridėtinės vertės procesui ir teisingumo įgyvendinimui. Manau, kad teismo nagrinėjimo metu turėtų būti tiriami tik tie bylos dokumentai, daiktai, vaizdo ir garso įrašai, kuriuos nagrinėti reikalauja proceso dalyviai arba kai pagal juos reikia apklausti liudytojus, nukentėjusiuosius ar kaltinamuosius.

R. Merkevičius. Siūlymai neskaityti kaltinamojo akto ar nevardyti byloje esančių dokumentų, žiūrint iš esmės, yra paviršutiniški, kadangi jais siūloma atsakyti tam tikrų procesinės formos reikalavimų – kažko neskaityti ar kažko nedaryti. Šie pasiūlymai, žinoma, gali kažkiek (bet tik kažkiek, o ne reikšmingai) sutrumpinti teismo bylos nagrinėjimo laiką. Vis dėlto šie ir panašūs pasiūlymai, viena vertus, neabejotinai atitolina baudžiamąjį procesą nuo jo tikslo, suteikdami dar didesnes diskrecines galias baudžiamajai valdžiai, ją dar labiau toliną nuo žmogaus, dar labiau mažina žmonių pasitikėjimą kriminaline justicija. Pagaliau reikėtų suprasti, kad baudžiamasis procesas savo esme nėra ta teisinė erdvė, kuri skirta profesionalių baudžiamojo proceso subjektų saviraiškai ar patogumui. Tai teisinė erdvė, skirta žmogui – nukentėjusiajam, kaltinamajam, ir viskas, kas daroma baudžiamajame procese, turi būti orientuota visų pirma į juos. Kita vertus, jei šiais pasiūlymais norima reikšmingai sutrumpinti baudžiamojo proceso eigą, tai abejočiau, ar juos pritaikius bus pasiektas norimas efektas.

Dėl COVID-19 pandemijos Lietuvoje įvesto karantino metu dažnai organizuoti vadinamieji nuotoliniai posėdžiai, kai proceso dalyvių ir kitų asmenų dalyvavimas buvo užtikrinamas vaizdo konferencijų būdu. Kaip vertinate tokios organizacinės priemonės taikymą, ar jos taikymas lemia sklandesnį procesą? Kokios tokios

priemonės taikymo perspektyvos – dažniau ar rečiau bus taikoma?

R. Merkevičius. COVID-19 nulemti baudžiamosios procesinės formos pakeitimai neabejotinai turi ir teigiamų, ir neigiamų bruožų. Techninių ir technologinių priemonių naudojimas palengvina procesinį komunikavimą, paspartina procesą.

Kartu nuotoliniai posėdžiai ar, paprastai tariant, žiūrėjimas vienas į kitą per ekraną nutolina baudžiamąjį procesą nuo jo tikslų ir paskirties. Per kompiuterį yra neįmanoma nei visavertė apklausa, nei visavertė baigiamoji kalba, nei teismo proceso dvasios, emocijos pajautimas. Tokia procesinė forma patogiausia, švelniai pavadinsiu, tinginiams. Ir ji sukūrė gana daug tokio tipo baudžiamojo proceso dalyvių. Dalyvavimas teismo procese per kompiuterį dar labiau atitolina bendruomenę nuo teismo ir teisingumo vykdymo, teismo procesas praranda iškilmingumą, pagarbios baimės ir atsakomybės už savo veiksmus ir žodžius jausmą.

Kadangi darbas per kompiuterį reikalauja gerokai mažiau pastangų, suteikia didesnę elgesio laisvę ir pan., šios formos taikymo erdvė neabejotinai plėsis. Ir tas bus daroma nekreipiant dėmesio į tai, ar ši forma padeda pasiekti baudžiamojo proceso tikslus ir kiek padeda tai padaryti. Atrodo, kad baudžiamasis procesas šiuo aspektu perims vartotojišką požiūrį ir praktikas.

S. Verseckas. Dėl COVID-19 pandemijos paskelbus karantiną ir visiškai apribojus fizinį asmenų kontaktą bei judėjimą, galimybė atlikti procesinius veiksmus ar rengti teismo posėdžius nuotoliniu būdu leido bent šiek tiek apimtimi tęsti baudžiamąjį procesą tomis ekstremaliomis sąlygomis. Priešingu atveju baudžiamieji procesai būtų visai sustoję ir būtų vykdomi tik visiškai neatidėliotinais atvejais. Tad nors iki pandemijos tiek teisėjai, tiek prokurorai, tiek gynėjai gana skeptiškai vertino nuotolinį procesą, po pandemijos suprata, kad toks procesas galimas ir juo reikia naudotis, jeigu tai leidžia greitai ir kartu nešališkai vykdyti baudžiamąjį procesą. Tą suvokė ir įstatymo leidėjas, BPK įteisinęs jau praktikoje taikomą proceso vykdymą naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (vaizdo konferencijas). Ir nors įstatymo leidėjas nurodė, kad tokia proceso forma galima tik išimtiniais atvejais (tam pritarčiau), vis dėlto praktika rodo, jog tokia teismo posėdžių forma naudojama vis dažniau, nes priimtina visiems proceso dalyviams, tad dažnai nesivarginama ieškant rimtų argumentų, kad tikrai byloje yra susidariusi išimtinė situacija ir tiesioginis

procesas nėra įmanomas, arba išvis teismai tokios aplinkybės savo sprendime dėl nuotolinio posėdžio nemotyvuoja. Populiari ir mišri teismo posėdžių forma, kai vieni proceso dalyviai dalyvauja nuotoliniu būdu, o kiti tiesiogiai. Nuotoliniu būdu apklausiami tam tikri liudytojai, kurie negali operatyviai atvykti į teismo posėdį, nes, pvz., yra užsienyje. Dažnu atveju tai tikrai padeda paspartinti procesą nei laukiant, kada toks asmuo atvyks į teismo posėdį tiesiogiai.

M. Povilanskas. Kiekviena priemonė, kuri gali prisidėti prie proceso ekonomiškumo ir operatyvumo, kartu leidžianti

proceso dalyviams pasinaudoti visomis procesinėmis teisėmis, yra sveikintina. Ne išimtis ir vadinamieji nuotoliniai posėdžiai. Nevertindamas galiojančio teisinio reguliavimo, noriu pažymėti, kad, mano nuomone, informacinių technologijų naudojimas organizuojant nuotolinius posėdžius yra baudžiamojo proceso pažangos simbolis. Praktinė patirtis man leidžia teigti, kad net ir pasibaigus dėl COVID-19 pandemijos Lietuvoje paskelbtam karantinui teismo posėdžių organizavimas nuotoliniu būdu yra plačiai taikomas. Pasakysiu dar daugiau, net tie skeptikai, kurie pandemijos pradžioje

nuotolinius posėdžius vadino „procesiniu chuliganizmu“, šiandien pripažįsta, kad nuotolinis posėdis yra pažangi priemonė proceso ekonomiškumo ir operatyvumo principams įgyvendinti. Kartu noriu pažymėti, kad kai kurių kategorijų bylas nagrinėti nuotoliniu būdu sudėtinga, o kartais net neįmanoma, kaip yra ir žmonių, kuriems dalyvavimas procese vaizdo konferencijų būdu yra nepriimtinas, todėl, mano vertinimu, ir toliau pagrindinė (vyraujančia) baudžiamojo proceso forma turi išlikti vadinamasis kontaktinis ikiteisminio tyrimo atlikimas ir bylos nagrinėjimas teisme.

Komentaras

Prof. dr. Salvija Mulevičienė,

MRU Teisingumo tyrimų laboratorijos vadovė, Tarptautinio projekto „Teisėjo portretas“¹ vadovė

Siekiant užtikrinti efektyvų teismo proceso baudžiamosiose bylose vedimą būtina ne tik didinti teisėjų gebėjimus proaktyviai vadovauti procesui, peržiūrėti baudžiamojo proceso teisinį reguliavimą, bet ir skirti adekvačius finansinius išteklius teismų sistemai bei subalansuoti teisėjų darbo krūvius pagal naująsias XXI amžiaus darbo rinkos realijas.

MRU ekspertų 2022 m. parengtoje Teismo proceso vedimo studijoje² nustatyta, kad esamas baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas labiau pritaikytas nesudėtingų / standartinių (jose dažniausiai dalyvauja vienas kaltinamasis, santykinai mažai baudžiamojo proceso dalyvių, nagrinėjamas vienas nusikalstamos veikos epizodas ir pan.) baudžiamųjų bylų nagrinėjimui. Pagrindinės problemos, lemiančios ilgesnį tokios bylos nagrinėjimo trukmę, yra proceso šalių užimtumas, neatvykimas į teismo posėdį, ekspertizės skyrimas, būtinybė skelbti kaltinamojo paiešką, teisėjų ar kitų proceso dalyvių kaita, proceso veiksmų ir šalių prašymų, kurie galėjo būti

atlikti ir išspręsti ankstesnėje proceso stadijoje, dar iki bylos perdavimo į teisiamąjį posėdį, perkėlimas spręsti teisiamajame posėdyje, t. y. neišnaudojamos pasirengimo nagrinėti bylą galimybės ankstyvojoje stadijoje. Sudėtingose didelės apimties baudžiamosiose bylose šios problemos tampa daug sunkiau sprendžiamos ir gerokai pailgina teismo proceso trukmę.

Siekiant pagerinti teismo proceso vedimo kokybę, reikėtų atskirti sąlygiškai nesudėtingų nusikaltimų nagrinėjimą, darant jį kuo neformalesnį, taikant įvairias supaprastintas formas, įskaitant derybinio pobūdžio, nuo sudėtingų bylų nagrinėjimo. Sudėtingų bylų nagrinėjimo atveju reikėtų taikyti visumą priemonių, skirtų teismo proceso koncentruotumui užtikrinti: nuo neskyrimo teisėjui kitų bylų, kad tuo metu jis galėtų koncentruotis į vieną bylą ir skirtų jai maksimalų dėmesį, iki teisėjų įgūdžių vadovauti tokių bylų procesui stiprinimo.

Visi suprantame, kad bet kokių baudžiamojo proceso pokyčių inicijavimas kelia iššūkių dėl akivaizdaus būtinumo suderinti baudžiamojo proceso efektyvumą ir tiesos nustatymo baudžiamajame procese imperatyvą. Tai suprasdami turime kelti ir klausimą, ar galime sau leisti nesiimti šio iššūkio? Visada kažkas atrodo neįmanoma, kol nepabandai. Pirminės abejones gali išsklaidyti bandomieji (pilotiniai) projektai, kurie skirti patikrinti, kaip tam tikri pokyčiai veiktų praktikoje.

Įvertinus tai, kad iš esmės teismo proceso vedimo kokybė priklauso nuo teisėjo gebėjimų valdyti procesą, itin daug dėmesio turi būti skiriama gambiausių teisininkų pritraukimui dirbti teismuose. Todėl ilgalaikėje perspektyvoje negalima tikėtis pokyčių, jei nebus išspręsti sisteminiai su teismų veiklos finansavimo trūkumu susiję klausimai ir, tai noriu pabrėžti, nustatytas adekvatus teisėjų darbo krūvis. Kad į teismų sistemą įsiliėtų nauji gabūs asmenys, politikos formuotojai turi suprasti jų poreikius ir ypač aiškų XXI a. darbuotojo reikalavimą dėl darbo ir poilsio laiko balanso. Nepritrauksime geriausių specialistų, jei jie žinos, kad dirbdami negalės skirti deramo dėmesio kiekvienai bylai ir turės vykdyti daug techninių formalaus pobūdžio reikalavimų, nebederančių prie pasikeitusio skaitmeninio pasaulio realijų. Džiugu matyti, kad visi jau pradėjome suprasti, jog, nepaisant jos specifikos, baudžiamosios justicijos veikimas turi atspindėti pakitusią realybę, kurioje gyvename.

¹ <https://judgeportrait.eu/>

² <https://grants.teismas.lt/wp-content/uploads/2022/11/Teismo-proceso-vedimo-studija.pdf>

Komentaras

Dr. Inga Žukovaitė,

Lietuvos apeliacinio teismo pirmininko padėjėja, MRU Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso instituto podoktorantūros stažuotoja ir lektorė

Sprendimas Lietuvoje baudžiamajame procese įteisinti nuotolinį procesą vertintinas kaip anksčiau ar vėliau turėjęs įvykti pokytis. Pandemija tik pagreitino procesą. Neabejotinai praktikoje gyvas procesas išlieka prioritetu, ypač įrodymų tyrimo stadijoje. Vis dėlto, kaip prognozuoja mokslininkai, technologijų naudojimo procese tendencijos tik augs. Todėl nebereikia diskutuoti „už“ ar „prieš“ technologijas, kelti klausimo, ar jos bus procese, nes tai – šio pasaulio duotybė. Svarbesnis klausimas yra tai, koku mastu ir kaip norime leisti pakeisti fizinį kontaktą akis į akį ir pritaikyti tradicinius teismo posėdžius virtualiai komunikacijai, nepakeisdami teisingo ir sąžiningo proceso „baudžiamosios justicijos žaidimu per televizorių“.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija garantuoja teisę į efektyvų dalyvavimo teisme užtikrinimą įskaitant teisę į platų proceso prigimties supratimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) išaiškino, kad įtariamųjų ar kaltinamųjų dalyvavimas procese vaizdo konferencijos būdu *per se* neprieštarauja teisei dalyvauti teisme (Konvencijos 6 straipsnis). Tačiau kiekvienoje byloje nuotolinių priemonių naudojimas turi tarnauti teisėtam tikslui, o parodymų davimo

tvarka turi atitikti procesinius reikalavimus (*Marcello v. Italy*, 2006 m., Nr. 106/04; *Saknovskiy v. Russia*, 2010 m., Nr. 21272/03). EŽTT netiesiogiai sprendimuose išreiškia poziciją, kad nuotolinis procesas yra pažeidžiamesnis procesinių garantijų naudojimosi prasme, todėl tai turėtų būti išimtiniais atvejais taikytina procesinė forma. Kaltinamajam turi būti užtikrinta galimybė stebėti procesą, būti išklausytam be techninių kliūčių, taip pat veiksmingai ir konfidencialiai bendrauti su advokatu (*Grigoryevskikh v. Russia*, 2009 m., Nr. 22/03).

Reikia pripažinti, kad įstatyme įtvirtinta sąlyga „išimtiniais atvejais“ praktikoje nutolo nuo išimtinumo, siejamo su išskirtinai valstybėje susiklosčiusia ekstremalia situacija. Šiuo metu nuotolinio taikymo išimtinė sąlyga teismų pripažįstamos tokio pobūdžio aplinkybės, kaip proceso dalyvio negalėjimas atvykti gyvai dėl ligos, dėl užimtumo, išvykimo į užsienį, per didelių atvykimo išlaidų tais atvejais, kai gyvenamoji vieta yra toli nuo teismo buveinės, ir pan. Teismas, kiekvienu atveju įvertinęs šias aplinkybes, individualiai sprendžia dėl proceso organizavimo nuotoliniu būdu. Stebima tendencija, kad išimtinumas iš esmės tampa susitarimo su proceso šalimis reikalu įvertinus, ar tai nepakenks proceso teisingumui. Formuojasi praktika, kad teismas negalintis atvykti proceso šaliai gyvai pasiūlo alternatyvą prisijungti nuotoliniu būdu arba sprendimas dėl nuotolinio proceso priimamas pagal kurios nors iš proceso šalių pateiktą prašymą. Pagrindiniu gynybos saugikliu laikytina nuostata, leidžianti bet kada ir be jokių motyvų protestuoti prieš teismo sprendimą dėl nuotolinio posėdžio formato.

Viena pagrindinių išliekančių proceso teisingumo rizikų – kaip užtikrinti, kad už ekrano duodantiems parodymus proceso dalyviams nebūtų daromas poveikis. Be to, viena svarbiausių kokybiškos komunikacijos ir sklandaus nuotolinio proceso prielaidų – teismo ir proceso dalyvių technologinis pasirengimas užtikrinant virtualaus komunikavimo metu tiek girdimumą, tiek matomumą. Deja, šiuo metu Lietuvos teismai dėl nepakankamo finansavimo neturi bendrų teismo salės įrengimo reikalavimų. Techninės teismų galimybės ir pasirengimas skiriasi, teismo darbuotojų pasirengimas organizuoti nuotolinius posėdžius taip pat nėra vienodas. Nepaisant išliekančios rizikos ir dar tik besiformuojančios taikymo praktikos, galima teigti, kad nuotolinio proceso galimybė mažina atidėtų posėdžių skaičių, riboja galimybes vilkinti procesą, taigi taip prisidedama prie baudžiamojo proceso greitumo ir ekonomiškumo.

Lyderystės įtaka organizacijos procesams: koks yra tikrasis lyderis?

Gintarė Daugėlaitė, Klaipėdos apygardos teismo pirmininko patarėja

Pavartę lyderystės temą gvildenančių autorių veikalus, dažnai juose aprašomą lyderį įsivaizduojame kaip neegzistuojantį realybėje – vilkintį supermeno kostiumą, turintį antgamtinių galių ar burtų lazdelę. Šis lyderis savo organizacijos narius įkvepia dideliems darbams. Nepaisydamas šių dienų problemų, randa naujų galimybių, o baimės ir nevilties akivaizdoje teikia viltį. Tokie lyderiai galingai, aistringai ir tikslingai skatina judėti į priekį. Dar jie geba susitaikyti su tuo, kad savo veiklai turi paaukoti didelę asmeninio gyvenimo dalį.

Ar tokie lyderiai egzistuoja realybėje? Kokiomis savybėmis turi pasižymėti puikių rezultatų pasiekęs vadovas? Kaip pelnyti darbuotojų pasitikėjimą ir juos motyvuoti? Kaip teismuose skatinama ir stiprinama lyderystė? Šiais ir kitais klausimais kalbamės su vadovavimo ir lyderystės temos eksperte dr. Alisa Miniotaitė, įkūrusia UAB „Alisa Management Laboratory“ bei einančia ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto Lyderystės programos vadovo pareigas, bei neseniai antrąją Vilniaus apygardos teismo pirmininko kadenciją pradėjusia teisėja Loreta Braždiene, neabejotinai lyderystės pavyzdžiu Lietuvos teismų sistemoje.

Dr. Alisa Miniotaitė

„Įgytos savybės gali padėti, tačiau gerais vadovais ir lyderiais tampama“

Ar, Jūsų nuomone, teismas kaip teisingumą vykdanči institucija ir lyderystė yra suderinama? Kokiomis savybėmis turi pasižymėti šios organizacijos lyderiai – teismų, teismų savivaldos institucijų vadovai, teismų administracijoms vadovaujantys kancleriai?

Į šį klausimą galima atsakyti bent iš dviejų perspektyvų – vadybinės ir lyderystės etikos. Teisėjai ar teismų institucijų vadovai atstovauja teisingumui, moraliam elgesiui, tad šiems žmonėms keliami aukštesni reikalavimai. Kalbėdami apie vadovus ir lyderius, darbuotojai bei sekėjai visuomet pamini autoriteto svarbą. Autoritetas – tai ne tik kompetencija ir patirtis, bet ir moralus elgesys. Sąžiningumas ir teisingumas, tyrimų duomenimis, yra vienos iš penkių svarbiausių lyderių savybių. Etiškas, vertybėmis grįstas lyderio elgesys daro nepaprastai didelę įtaką kitiems žmonėms. Lyderio dorybės darbuotojai ar kolegos atsimena dar daugelį metų kalbėdami apie šį žmogų.

Žvelgiant iš vadybos pusės, lyderystė ne mažiau svarbi. Ar vadovai telkia komandas bendram tikslui, dalijasi lyderyste, augina lyderius? Šiuolaikinėje organizacijoje vadovas turi būti ir lyderis.

Teisme vykdanč teisingumą svarbiausia – teisėjo komanda, kurią sudaro pats teisėjas, jam padedantis padėjėjas ir posėdžių sekretorius. Teismų sistemos ypatybė yra ta, kad šios komandos vadovas – teisėjas – savo komandos narių pats į darbą nepriima (gali dalyvauti atranką vykdančios komandos veikloje), nesprenžia dėl jų atlyginimo, skatinimo (gali tik pasiūlyti), su komandos nariais metinius pokalbius veda tiesioginiai jų vadovai (teismo, skyriaus pirmininkai, pavaduotojai), bet ne teisėjai, su kuriais jie dirba kasdien (gali teikti nuomonę apie vertinamąjį jo tiesioginiam vadovui). Kaip šios komandos vadovui išsaugoti lyderystę? Kokias sritis jis turėtų stiprinti,

kad komandinis darbas vykty sklandžiai, o komandos nariai išliktų motyvuoti?

Dažnai girdžiu panašių klausimų iš valstybės sektoriaus organizacijų. Ko gero, nėra teisės akto, draudžiančio vadovui vienyti komandą įvardijant bendrą tikslą (pavyzdžiui, sklandžiai išspręsta byla, įgyvendintas teisingumas), kurti pozityvią atmosferą, teikti kasdienį grįžtamąjį ryšį, savo pavyzdžiu ugdyti jaunesnius kolegas. O tokiems dalykams, kaip „ačiū už gerą darbą“, „tavo indėlis komandoje yra svarbus“, „kaip šiandieną esi nusiteikęs?“ ar „kaip galiu tau padėti?“, turbūt nereikia papildomų lėšų biudžeto eilutėje. Bėda, kai grįžtamojo ryšio kultūra organizacijose apsiriboja tik metiniais pokalbiais arba manoma, kad žmonės galima motyvuoti ir skatinti tik piniginėmis premijomis.

Teismų vadovai pirmiausia yra teisėjai, t. y. teisės studijas baigę teisės profesionalai, svarbiausia jų darbo sritis išlieka teisingumo vykdymas (bylų nagrinėjimas). Su vadybos, vadovavimo, lyderystės sritimis dažnas jų susiduria kvalifikacijos kėlimo renginiuose, šviečiasi savarankiškai ar šias pareigas vykdo iš pajautimo, galbūt prigimtinių duotybių. Ar, Jūsų nuomone, teismų sistemai pakanka tokiu būdu „išugdytų“ lyderių? Kokią teismų sistemos ateitį matytumėte lyderystės, sėkmingo vadovavimo kontekste? Kiek nuo to priklauso visos organizacijos veiklos

sėkmė? Gal turite patarimų teismų sistemai, kaip šią sritį sustiprinti?

Jei konkretus specialistas yra vadovas kitiems, pavyzdžiui, komandos lyderis, skyriaus, departamento vadovas, vadinasi, dalį (dažniausiai didžiąją) darbų jis turi daryti kitų rankomis. Tai įmanoma tik tuo atveju, jei vadovas deleguoja, žmonės yra motyvuoti, komanda sutelkta, suvienyta bendro tikslo, „pamaitinta“ grįžtamuojų ryšiu, paties vadovo pavyzdžiu. Tai vadybinės kompetencijos, kurios įgyjamos sistemingai, nuosekliai mokantis. Įgytos savybės gali padėti, tačiau gerais vadovais ir lyderiais tampama.

Kokių klaidų turėtų vengti puikus vadovas? Kurias lyderio savybes reikėtų ugdyti aktyviausiai? Kokiais būdais jis galėtų tai daryti?

Iš tiesų ir puikių rezultatų pasiekę vadovai daro klaidų. Jei man itin sekasi, galiu užmigti ant laurų, pervertinti savo jėgas, nebegirdėti kolegų, darbuotojų, manyti, kad mano nuomonė teisingiausia; galiu nebeužgirdėti kritikos, ignoruoti nepalankią informaciją. Jei nustoju būti atidus, sąmoningai mokytis, tuomet neabejotinai gausiu pamokų iš gyvenimo. Ilgalaikėje perspektyvoje svarbu išlikti atviram, išmokti kantrybės, suprasti, kad gyvenime ir profesinėje veikloje yra sėkmingesni ir mažiau sėkmingi etapai, situacijos skiriasi, turiu prisitaikyti ir prie jų, ir prie žmonių. Lyderystė yra kontekstuali, nėra vieno universalus recepto. Kiekvienai organizacijai, komandai, laikotarpiui, situacijai gali būti reikalingas skirtingas elgesys, savybės, kompetencijos.

Brandūs lyderiai moka dalytis lyderyste, leidžia ir kitiems lyderiauti, augina žmones. Lyderystė yra lyderystės dauginimas. Po manęs turi daugėti, o ne mažėti lyderystės.

Pastaruoju metu teismų sistemoje pastebima tendencija burtis į specializuotas profesionalų grupes, kuriose kolegos gali dalytis specialios paskirties gerąja praktika (Know-how), pavyzdžiui, veikia teisėjų vadovų klubas, teismų kanclerių tinklaveika, ne vienus metus aktyviai bendraujama teismų komunikatorių grupėje. Kaip svarbu šia praktine informacija ne tik dalytis, bet ir ją pritaikyti? Kokius Know-how dalijimosi privalumus įžvelgtumėte vadovavimo, lyderystės sričių stiprinimo kontekste, o kokios kyla grėsmės?

Labai sveikintina tendencija. Kaip pritaikyti žinias praktikoje? Tam reikia ir asmeninio pasiryžimo, ir komandos vadovo pastiprinimo. Pavyzdžiui, grįžus į darbo vietą galima savęs (ar vadovas komandos nario) klausiti, o ką nuo šiol darysiu (-ime) kitaip? Kas turi pasikeisti? Kaip žinosisu (-ime), kad pokytis vyksta?

Vadovo pareigos yra vienišos. Kuo aukščiau, tuo vienišiau. Vadovų bendrystė, palaikymas yra svarbus, padeda užkirsti kelią perdegimui, išsekimui, leidžia pasisemti idėjų, stiprybės, įkvėpimo.

„Kaskart dėl savo darbuotojų turi padaryti vis daugiau“

Jūsų vadovavimo karjera teismų sistemoje – didžiausio Lietuvoje Vilniaus miesto apylinkės teismo pirmininko kadencija, dvi kadencijos einant Vilniaus apygardos teismo pirmininko pareigas, antra Teisėjų tarybos nario kadencija, atsakingos Biudžeto ir investicijų komiteto koordinatoriaus pareigos, darbas Teismų administravimo komitete –

Loreta Brazdienė

tikras lyderystės pavyzdys. Kokiomis savybėmis pasižymintis lyderis, Jūsų nuomone, gali sėkmingai dirbti teismų sistemoje? Kokia Jūsų sėkmės paslaptis?

Bet kuris vadovas visų pirma yra žmogus. Jis turi savų savybių, charakterio bruožų, tačiau sėkmę lemia ne laikas, vieta ar aplinkybės, o visgi žmogus. Stipri komanda ir ilgametė patirtis leidžia mums – Vilniaus apygardos teismui – kasdien tobulėti ir išlikti stipriems. Juk teisme dirba daugiau kaip 250 darbuotojų, todėl kaskart dėl savo darbuotojų turi padaryti vis daugiau.

Kokios asmeninės savybės lemia organizacijos sėkmę? Vieno atsakymo nėra. Prie asmeninių savybių, kurios prisideda prie aukšto profesinės veiklos efektyvumo, ypač, galėtume priskirti atsakingumą, inovatyvumą, organizuotumą, iniciatyvumą, žinių siekimą, gebėjimą užmegzti dalykinius ryšius su darbuotojais, nepaisant jų pareigų, gebėjimą išklausti darbuotojus ir tinkamai panaudoti jų nuomones, šiuolaikišką požiūrį priimančioms sprendimus.

Šių dienų teismų vadovai susiduria su itin dideliais, ypač finansiniais, iššūkiais – nuo bent minimalių darbo sąlygų užtikrinimo iki personalo, kuris šiandien nebekonkurencingas, lyginant su kitomis teisinėmis profesijomis, paieškos. Kaip Jums pavyksta įveikti šiuos iššūkius? Kaip motyvuojate esamus ir naujai priimamus darbuotojus?

Technologijas galima nusipirkti ir įsodiegti, strategiją susidėlioti, tačiau jos įgyvendinimui rūpinasi darbuotojų komanda. Kompetentingi darbuotojai neatsiranda iš niekur, jie užauginami. Kompetentingas darbuotojas ne tik daug efektyvesnis, bet ir jo vidinė motyvacija gerokai stipresnė. Skatiname ir palaikome reikiamo lygio išsilavinimo ir kvalifikacijos prieinamumą, nuolatinį profesinių žinių, įgūdžių ir gebėjimų tobulinimą, suteikiame sąlygas mokytis, dirbti nuotoliniu būdu, siekti karjeros teisme. Dėmesys ir pagarba darbuotojui yra vienos stipriausių motyvavimo priemonių. Džiaugiuosi, kad pavyko suburti kompetentingų darbuotojų kolektyvą.

Kolektyvo pasitikėjimas vadovu, kolektyvo narių tarpusavio pasitikėjimo stiprinimas – svarbios sritys, reikalaujančios stabilumo, užtikrintumo, kad organizacijos misija būtų tinkamai ir sklandžiai

įgyvendinta. Vilniaus apygardos teismo kolektyvas atrankoje į teismo pirmininko pareigas išreiškė pasitikėjimą Jūsų darbu, tad akivaizdu, kad kaip lyderė žinote įrankius, kuriais minėtas tarpusavio pasitikėjimas užtikrinamas ir darbuotojų vertinamas. Gal pasidalytumėte savo patirtimi, kaip vadovas gali stiprinti kolektyvo pasitikėjimą? Su kokiomis grėsmėmis susiduria?

Manau, vadovui nepakanka tik gerai atlikti jam priskirtas funkcijas. Jis turi prisiimti asmeninę atsakomybę, jam turi rūpėti, jis turi „sirgti“ už teismą, būti atviras naujovėms, padaryti daugiau, nei iš jo tikimasi, ir kritiškai vertinti savo veiklą.

Reikėtų pabrėžti, kad nepakankamas teismų finansavimas yra opi šių dienų teismų sistemos problema, o jos išsprendimas nėra teismo pirmininko kompetencija. Adekvataus atlygio negavimas už atsakingą, įtemptą darbą daro neigiamą poveikį visai teismų veiklai. Sutikime, kad organizacijose svarbiausi yra žmonės, o perdege, neefektyvūs ir nemotyvuoti darbuotojai neįaučia entuziazmo, nesistengia darbo atlikti kokybiškai, tad ir mažiau prisideda prie bendrų siekių.

Būtent dėl vidinės kultūros puoselėjimo ir šilto, pačių darbuotojų kuriamo ryšio iki šiol turime stiprų kolektyvą. Prie tokios komandinės dvasios kūrimo prisideda ne tik kiekvienos dienos darbiniai santykiai, grįsti pasitikėjimu ir pagarba, bet ir jau tradiciniais tapę renginiai, darbuotojų susibūrimai, kuriems visada esame atviri ir padedame juos įgyvendinti.

Antra kadencija vadovaujant Vilniaus apygardos teismo darbui – dar vienas penkmetis atsakingo, dinamiško, reikšmingo, kasdienių iššūkių kupino darbo. Kokius reikšmingiausius savo kaip vadovo darbus paminėtumėte apžvelgdama praėjusią kadenciją ir kokią strategiją esate numačiusi ateinančiam vadovavimo laikotarpiui?

Vadovas yra organizacijos tikslų įgyvendintojas, vadinasi, turi žinoti tuos tikslus ir turėti aiškų planą, kaip juos pasiekti. Tuomet jam reikia rasti išteklius ir paskirstyti darbus taip, kad organizacija efektyviai veiktų. Teisme kuriame pasitikėjimo, įsipareigojimo bei atsakomybės kultūrą. Iniciatyvumas, ryžtas išeiti iš savo komforto zonos, noras veikti ir, žinoma, pozityvumas – būtent tokias

asmenines savybes laikau svarbiausiomis savo, kaip teismo vadovo, darbe.

Praėjusios kadencijos reikšmingiausių darbų rezultatas – apeliacine tvarka nagrinėjamų bylų procesinių terminų sutrumpinimas, klientų aptarnavimo kokybės pagerinimas, teismo administracinės veiklos monitoringai, lėmę personalo valdymo ir vidinio administravimo pokyčius, naujų darbo vietų įrengimas, infrastruktūros tobulinimas, teismo patalpų kokybės gerinimas.

Vienas iš naujos kadencijos prioritetų – veiklos tęstinumas, didesnį dėmesį skiriant išoriniam administravimui, išlaikant ir gerinant vidinę kultūrą bei komunikaciją.

Moterys lyderės – šiandien visame pasaulyje aktuali, dažnai įvairiais stereotipais spalvinama tema. Esate moters lyderės pavyzdys teismų sistemoje, Jūsų sėkminga karjera pagrįsta darbštumu, atsидavimu profesijai ir vadovauti tinkamomis asmeninėmis ir dalykinėmis savybėmis. Kaip įveikiate emocinį nuovargį, išsitätės nuo darbo? Kaip stiprinate gebėjimus ir tobulinate vadovo kvalifikaciją? Kokia gerąją vadovės patirtimi pasidalytumėte su kitais teismų vadovais, ypač su pradedančiais?

Mažų žingsnelių strategija gali būti taikoma keičiant bet kurią mūsų gyvenimo sritį: pradedant darbo aplinką ir baigiant savo profesinių, asmeninių kompetencijų ir įgūdžių ugdymu. Gebėjimas suskaidyti sudėtingus darbus į mažus žingsnelius ir jų įvykdymas padeda siekiant galutinio tikslo.

Atsakydama į klausimą, kaip įveikiu emocinį nuovargį ir išsiuosiu nuo darbo, noriu pasakyti, kad nuobodų man niekada nebūna. Keramikos dirbinių lipdymas, akvarelės liejimas, kelionių organizavimas, škotiški gėlynai ir gražuolis motorinis dviratis „Vespa“, kuriuo galiu aplankyti net ir labiausiai užslėptus gamtos kampelius, – tai tik maža dalis tų smagių dalykų, kurie laukia už teismo durų.

Pradedantiems vadovams norėčiau palinkėti įsiklausymo, empatijos, pozityvumo, atkaklumo, nebijoti priimti nepopuliarius sprendimus ir žinoti, kad bet kurias problemas galima išspręsti darnoje su savimi ir žmonėmis, esančiais šalia, o praktika ateis su laiku.

Psichologinė gerovė – ganėtinai aktuali Lietuvos teismų teisėjų ir teismo darbuotojų problema

Nijolė Damulė, Šiaulių apylinkės teismo pirmininko padėjėja
(ryšiams su žiniasklaida ir visuomene)

Teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrimas Lietuvos teismuose buvo vykdomas 2022 m. kovo–balandžio mėnesiais. Tyrimą atliko Vilniaus universiteto Psichologijos instituto prof. dr. (HP) Gintautas Valickas ir doc. dr. Kristina Vanagaitė.

Tyrimo duomenys parodė, kad abi grupės – teisėjai ir teismo darbuotojai – labiausiai patenkinti atliekamu darbu ir santykiais su kolegomis, o labiausiai nepatenkinti – politikų ir visuomenės požiūriu į teisėjus bei teismus, gaunamu atlygiu ir darbo krūviu (teisėjai), taip pat gaunamu atlygiu, teismo darbuotojų skatinimu ir darbo krūviu (teismo darbuotojai). Per tyrimą paaiškėjo, kad mažiau nei kolegų psichologine gerove yra patenkintos teisėjos moterys, apylinkės ir apygardos teismų teisėjai, teisėjai, turintys mažiausią darbo stažą (iki 5 m.), teisėjai ir teismo darbuotojai, dirbantys viename iš didžiųjų šalies miestų, jauniausieji (iki 30 m.) teismo darbuotojai, teismo darbuotojai vyrai ir Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme bei Lietuvos apeliaciniame teisme dirbantys teismo darbuotojai.

Detaliau apie atliktą tyrimą, jo rezultatus ir apie tai, kaip pagerinti teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinę gerovę, kalbamės su prof. dr. G. Valicku.

Lietuvos teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrimas vyko visuose Lietuvos teismuose. Gerb. Profesoriau, kiek teisėjų ir teismo darbuotojų dalyvavo tyrime ir kokia tyrimo dalyvių charakteristika?

Teisėjų psichologinės gerovės tyrime dalyvavo 307 dalyviai (tai sudarė 42,6 proc. visų tyrimo metu šalyje dirbusių teisėjų), tarp jų buvo 108 vyrai (35,2 proc.) ir 199 moterys (64,8 proc.). 60,6 proc. apklaustų teisėjų nurodė, kad jie dirba apylinkės teisme, 30 proc. – apygardos teisme (bendrosios kompetencijos ar specializuotame) ir 9,4 proc. – Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ar Lietuvos apeliaciniame teisme. Du trečdaliai

(66,4 proc.) apklaustų teisėjų nurodė, kad jie dirba viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje), o likusieji (33,6 proc.) – kituose šalies miestuose. Tarp tyrimo dalyvių daugiausia buvo daugiau kaip 21 m. darbo stažą turinčių teisėjų (30,9 proc.), o mažiausiai – iki 5 m. darbo stažą turinčių teisėjų (15 proc.).

Teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrime dalyvavo 791 dalyvis (tai sudarė 29,4 proc. visų tyrimo metu šalyje dirbusių teismo darbuotojų), tarp jų buvo 83 vyrai (10,5 proc.) ir 703 moterys (88,9 proc.). 57,7 proc. apklaustų teismo darbuotojų nurodė, kad jie dirba apylinkės teisme, 32 proc. – apygardos teisme (bendrosios kompetencijos ar specializuotame) ir 10,3 proc. – Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame

Psichologinės gerovės apibrėžimas

Psichologinė gerovė – tai asmens savo gyvenimo vertinimų visuma, apimanti profesinę veiklą, šeimą, sveikatą, turtines gyvenimo sąlygas ir tarpasmeninius santykius (žr. Bagdonas A., Bliumas R. Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas. Vilnius, 2019).

administraciniame teisme ar Lietuvos apeliaciniame teisme. Daugiau kaip du trečdaliai (67,6 proc.) apklaustų teismo darbuotojų nurodė, kad jie dirba viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje), o likusieji (32,4 proc.) – kituose šalies miestuose. Tarp tyrimo dalyvių daugiausia buvo iki 5 m. ir 6–10 m. darbo stažą turinčių teismo darbuotojų (atitinkamai 27 proc. ir 26,1 proc.), o mažiausiai – 16–20 m. darbo stažą turinčių teismo darbuotojų (10 proc.).

Kokie tyrimo metodai taikyti atliekant Lietuvos teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrimą?

Siekiant įvertinti teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinę gerovę buvo sukurti du klausimynai: teisėjų psichologinės gerovės ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės. Abu klausimynus sudarė trys dalys: a) teiginiai, vertinantys įvairius teisėjų / teismo

Prof. dr. (HP) Gintautas Valickas

darbuotojų psichologinės gerovės dėmenis (pvz., pasitenkinimą atliekamu darbu, pasitenkinimą santykiais su kitais teisėjais / teismo darbuotojais, pasitenkinimą pripažinimu ir įvertinimu darbe, pan.); b) sutrumpinta Lietuviškoji psichologinės gerovės dėmenis įvertinti; c) klausimai socialiniams-demografiniams duomenims surinkti (pvz., apie tyrimo dalyvių amžių, lytį, šeiminių padėčių, darbo vietą ir pan.). Abiejų klausimynų teiginiai buvo vertinami nuo 0 (0 proc., „visiškai nesutinku“) iki 10 (100 proc., „visiškai sutinku“), tačiau skyrėsi šių klausimynų teiginių pobūdis ir skaičius. Abiejų klausimynų skalių vidinis patikimumas yra pakankamai didelis, o tai rodo, kad „Teisėjų psichologinės gerovės klausimynas“ ir „Teismo darbuotojų psichologinės gerovės klausimynas“ yra tinkami moksliniams tyrimams atlikti.

Pirmiausia apžvelkite svarbiausius teisėjų psichologinės gerovės tyrimo rezultatus. Pristatydamas šį tyrimą Jūs minėjote, kad labiausiai išsiskyrė teisėjos moterys. Kokie tyrimo rezultatai?

Gauti rezultatai atskleidė, kad teisėjos moterys, palyginti su vyrais, buvo daug mažiau patenkintos įvairiais psichologinės gerovės dėmenimis: darbo organizavimu ir valdymu bei santykiais su vadovybe, pripažinimu ir įvertinimu darbe, darbo sąlygomis, taip pat savijauta, psichologiniu saugumu ir patiriamu streso lygiu. Be to, teisėjos moterys, palyginti su vyrais, buvo daug labiau nepatenkintos darbo krūviu, esamu teismo darbuotojų kiekiu bei teisėjų ir teismų pristatymu žiniasklaidoje. Galima pridurti, kad teisėjos moterys, palyginti su vyrais, buvo mažiau patenkintos dar ir kitais penkiais psichologinės gerovės dėmenimis (šiais atvejais skirtumai statistiškai nereikšmingi). Vertinant tik vieną psichologinės gerovės dėmenį – pasitenkinimą atliekamu darbu – teisėjų moterų, palyginti su vyrais, pasitenkinimas buvo šiek tiek didesnis (statistiškai nereikšmingas).

Ką parodė tyrimas, vertinant teisėjų pasitenkinimą pagal amžių, darbo vietą, miestą, kuriame dirba, darbo stažą ir pasitenkinimą savo gyvenimu?

Nustatyta, kad gaunamu atlygiu labiausiai nepatenkinti 41–50 m. teisėjai (palyginti su jaunesniais ir vyresniais), o 31–40 m. teisėjai, palyginti su vyresniais, buvo labiausiai nepatenkinti esamu teismo darbuotojų kiekiu (jų manymu, teismuose trūksta kvalifikuotų teisėjų padėjėjų ir

teismo sekretorių). Atsleista tendencija, kad vyriausi (daugiau kaip 51 m. amžiaus) teisėjai, palyginti su jaunesniais, buvo labiau patenkinti šešiais psichologinės gerovės dėmenimis (šie skirtumai statistiškai nereikšmingi).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo teisėjai, palyginti su apylinkės ir apygardos teismų teisėjais, yra daug labiau patenkinti šešiais psichologinės gerovės dėmenimis (pripažinimu ir įvertinimu darbe; santykiais su kitais teisėjais ir teismo darbuotojais; atliekamu darbu; karjeros galimybėmis, kvalifikacijos kėlimu ir profesiniu tobulėjimu; esamu teismo darbuotojų kiekiu; savijauta, psichologiniu saugumu ir patiriamu streso lygiu), taip pat daug mažiau nepatenkinti darbo krūviu ir, priešingai, daug labiau nepatenkinti gaunamu atlygiu.

Viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje) dirbantys teisėjai, palyginti su dirbančiaisiais kituose šalies miestuose, yra daug mažiau patenkinti darbo sąlygomis ir daug labiau nepatenkinti darbo krūviu, gaunamu atlygiu, taip pat politikų ir visuomenės požiūriu į teisėjus bei teismus. Be to, teisėjai, dirbantys viename iš didžiųjų šalies miestų, palyginti su dirbančiaisiais kituose šalies miestuose, buvo mažiau patenkinti dar ir kitais penkiais psichologinės gerovės dėmenimis (šie skirtumai statistiškai nereikšmingi).

Kalbant apie sukauptą darbo stažą, labiausiai išsiskyrė teisėjai, turintys mažiausią (iki 5 m.) darbo stažą (palyginti su kitoms darbo stažo grupėms priskirtais teisėjais): jie daug mažiau patenkinti darbo sąlygomis, karjeros galimybėmis, kvalifikacijos kėlimu ir profesiniu tobulėjimu, taip pat esamu teismo darbuotojų kiekiu ir santykinai daug daugiau patenkinti teisėjų ir teismų pristatymu žiniasklaidoje.

Tyrimo dalyvavę teisėjai apskritai jaučiasi vidutiniškai patenkinti savo gyvenimu (įvairiomis jo sritimis). Šis pasitenkinimo skirtingomis gyvenimo sritimis vertinimas reikšmingai nesusijęs nė su vienu mūsų nagrinėtu kintamuoju: teisėjų lytimi, amžiumi, darbu skirtinguose teismuose (Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme, Lietuvos vyriausiąjame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme arba apylinkės ir apygardos teismuose), darbu skirtinguose miestuose (viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje) ar kituose šalies miestuose), taip pat įgytu darbo stažu (kitais tariant, visais minėtais atvejais teisėjų pasitenkinimo įvairiomis gyvenimo sritimis vertinimai yra panašūs).

Doc. dr. Kristina Vanagaite

Ką rodo teisėjų psichologinės gerovės tyrimo duomenys?

Galima paminėti keletą svarbiausių dalykų. *Pirma*, tyrime dalyvavę teisėjai yra labiau patenkinti nei nepatenkinti savo psichologine gerove: iš išskirtų trylikos psichologinės gerovės dėmenų teisėjams didelį pasitenkinimą sukelia šeši (darbo organizavimas ir valdymas bei santykiai su vadovybe; pripažinimas ir įvertinimas darbe; santykiai su kitais teisėjais ir teismo darbuotojais; atliekamas darbas; darbo sąlygos; karjeros galimybės, kvalifikacijos kėlimas ir profesinis tobulėjimas), vidutinį – du (savijauta, psichologinis saugumas ir patiriamas streso lygis; profesijos prestižas, žmonių pagarba ir pasitikėjimas), o mažą pasitenkinimą – penki dėmenys (darbo krūvis; gaunamas atlygis; esamas teismo darbuotojų kiekis; teisėjų ir teismų pristatymas žiniasklaidoje; politikų ir visuomenės požiūris į teisėjus bei teismus). *Antra*, teisėjų patiriamos psichologinės gerovės vertinimai patenka į du priešingus polius: teisėjai labiausiai patenkinti atliekamu darbu, santykiais su kitais teisėjais ir teismo darbuotojais, taip pat karjeros galimybėmis, kvalifikacijos kėlimu ir profesiniu tobulėjimu, o labiausiai nepatenkinti – politikų ir visuomenės požiūriu į teisėjus bei teismus, darbo krūviu, gaunamu atlygiu bei teisėjų ir teismų pristatymu žiniasklaidoje. *Trečia*, teisėjų patiriamos psichologinės gerovės vertinimai susiję su lytimi, amžiumi, darbo vieta skirtinguose teismuose ir miestuose, taip pat su darbo stažu. *Ketvirta*, gauti duomenys rodo, kad psichologinė gerovė yra ganėtinai aktuali mūsų šalies teisėjų problema: mažą pasitenkinimą jiems sukelia penki psichologinės gerovės

dėmenys, o vidutinį – du (iš trylikos išskirtų). Todėl teisėjų psichologinei gerovei didinti turėtų būti skiriamas didesnis ir nuolatinis Teisėjų tarybos, teismų vadovybės bei Nacionalinės teismų administracijos dėmesys.

Kokie teismo darbuotojų psichologinės gerovės tyrimo rezultatai? Kuo teismo darbuotojai labiausiai patenkinti ir kuo labiausiai nepatenkinti?

Panašiai kaip ir teisėjų nuomonė, teismo darbuotojų patiriamos psichologinės gerovės vertinimai patenka į du priešingus polius: teismo darbuotojai labiausiai patenkinti atliekamu darbu, santykiais su teisėjais, taip pat santykiais su kitais teismo darbuotojais, o labiausiai nepatenkinti – gaunamu atlygiu, teismo darbuotojų skatinimu ir darbo krūviu.

Tyrimė dalyvavusios teisėjos moterys, lyginant su teisėjais vyrais, yra daug mažiau patenkintos darbo organizavimu ir valdymu bei santykiais su vadovybe, pripažinimu ir įvertinimu darbe, darbo sąlygomis, savijauta, psichologiniu saugumu ir patiriamu streso lygiu bei dar trimis dėmenimis. Ką rodo teismo darbuotojų moterų tyrimo rezultatai, lyginant su teismo darbuotojais vyrais?

Tarp skirtingų lyčių teismo darbuotojų vertinimų, palyginti su teisėjų vertinimais, skirtumų buvo mažiau: tyrimė dalyvavusios teismo darbuotojos moterys, palyginti su vyrais, buvo daug labiau patenkintos savo santykiais su teisėjais ir atliekamu darbu, tačiau daug labiau nepatenkintos taikomu teismo darbuotojų skatinimu. Be to, teismo darbuotojos moterys, palyginti su vyrais, buvo labiau patenkintos dar ir kitais penkiais psichologinės gerovės dėmenimis (šiais atvejais skirtumai statistiškai nereikšmingi).

Kaip ir teisėjų, taip ir teismo darbuotojų tyrimė buvo vertinamas jų pasitenkinimas pagal amžių, darbo vietą, miestą, kuriame dirba, darbo stažą ir pasitenkinimą savo gyvenimu.

Gauti duomenys atskleidė tokius amžiaus skirtumus: jauniausi (iki 30 m.) teismo darbuotojai, palyginti su vyresniais, daug mažiau patenkinti darbo organizavimu ir

valdymu; santykiais su teismo vadovybe; pripažinimu ir įvertinimu darbe; atliekamu darbu; darbo sąlygomis; karjeros galimybėmis, kvalifikacijos kėlimu ir profesiniu tobulėjimu; savijauta, psichologiniu saugumu ir patiriamu streso lygiu; teismo darbuotojo profesija. Be to, jauniausi teismo darbuotojai, palyginti su vyresniais, daug labiau nepatenkinti darbo krūviu, gaunamu atlygiu ir esamu teismo darbuotojų kiekiu. Taip pat galima pastebėti tendenciją, kad su amžiumi teismo darbuotojų pasitenkinimas įvairiais psichologinės gerovės dėmenimis didėja, ir tyrimo rezultatai rodo, jog vyresniųjų (daugiau kaip 51 m.) teismo darbuotojų pasitenkinimas, palyginti su kitų amžiaus grupių atstovų, beveik visais atvejais yra didžiausias.

Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme dirbantys teismo darbuotojai, palyginti su dirbančiais apylinkės ir apygardos teismuose, yra daug mažiau patenkinti santykiais su teisėjais ir teismo darbuotojo profesija, taip pat daug labiau nepatenkinti darbo krūviu, esamu teismo darbuotojų kiekiu, savijauta, psichologiniu saugumu ir patiriamu streso lygiu, žiniasklaidos ir žmonių požiūriu į teisėjus bei teismo darbuotojus. Be to, Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme dirbantys teismo darbuotojai, palyginti su dirbančiais apylinkės ir apygardos teismuose, buvo dar mažiau patenkinti pripažinimu ir įvertinimu darbe, atliekamu darbu ir pareigybės aprašymu (šiais atvejais skirtumai statistiškai nereikšmingi).

Viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje) dirbantys teismo darbuotojai, palyginti su dirbančiais kituose šalies miestuose, daug labiau patenkinti pareigybės aprašymu, daug mažiau patenkinti santykiais su kitais teismo darbuotojais, santykiais su teisėjais, taip pat daug labiau nepatenkinti darbo krūviu bei esamu teismo darbuotojų kiekiu. Be to, didžiuosiuose šalies miestuose dirbantys teismo darbuotojai, palyginti su dirbančiais kituose šalies miestuose, labiau patenkinti dar ir kitais keturiais ir mažiau patenkinti kitais dviem psichologinės gerovės dėmenimis (šie skirtumai statistiškai nereikšmingi).

Teismo darbuotojų pasitenkinimo psichologinės gerovės dėmenimis ir darbo stažo ryšiai įvairūs, tačiau galima išskirti mažiausią (iki 5 m.) darbo stažą turinčius teismo darbuotojus, kurie, palyginti su vyresniais, yra: (a) mažiausiai patenkinti atliekamu darbu, taip pat karjeros galimybėmis, kvalifikacijos kėlimu

ir profesiniu tobulėjimu; (b) mažiausiai nepatenkinti žiniasklaidos ir žmonių požiūriu į teisėjus bei teismo darbuotojus; (c) labiausiai patenkinti teismo darbuotojo profesija.

Bendras visų tyrimė dalyvavusių teismo darbuotojų pasitenkinimas savo gyvenimu yra vidutinis, bet kai kurių atskirų grupių dalyvių (pvz., vyrų ir jauniausių – iki 30 m. amžiaus) vertinimai atspindi mažą teismo darbuotojų pasitenkinimą savo gyvenimu. Šis pasitenkinimo savo gyvenimu (skirtingomis jo sritimis) vertinimas reikšmingai susijęs su teismo darbuotojų amžiumi, darbu skirtinguose teismuose (Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme arba apylinkės ir apygardos teismuose), taip pat įgytu darbo stažu, bet nebuvo reikšmingai susijęs su jų lytimi ir darbu skirtinguose miestuose (viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje) ar kituose šalies miestuose), t. y. šiais dviem atvejais teismo darbuotojų vertinimai panašūs.

Apžvelgiant tyrimo duomenis, kokias išvadas dėl teismo darbuotojų psichologinės gerovės galima daryti?

Galima išskirti kelis svarbiausius dalykus. *Pirma*, tyrimė dalyvavę teismo darbuotojai yra labiau patenkinti nei nepatenkinti savo psichologine gerove: iš išskirtų šešiolikos psichologinės gerovės dėmenų teismo darbuotojams didelį pasitenkinimą sukelia aštuoni (darbo organizavimas ir valdymas; santykiai su kitais teismo darbuotojais; santykiai su teisėjais; atliekamas darbas; darbo sąlygos; karjeros galimybės, kvalifikacijos kėlimas ir profesinis tobulėjimas; pareigybės aprašymas; teismo darbuotojo profesija), vidutinį – trys (santykiai su teismo vadovybe; pripažinimas ir įvertinimas darbe; savijauta, psichologinis saugumas ir patiriamas streso lygis), o mažą pasitenkinimą – penki dėmenys (darbo krūvis; gaunamas atlygis; teismo darbuotojų skatinimas; esamas teismo darbuotojų kiekis; žiniasklaidos ir žmonių požiūris į teisėjus bei teismo darbuotojus). *Antra*, teismo darbuotojų patiriamos psichologinės gerovės vertinimai susiję su lytimi, amžiumi, darbo vieta skirtinguose teismuose ir miestuose, taip pat su darbo stažu. *Trečia*, gauti duomenys atskleidė, kad psichologinė gerovė yra ganėtinai aktuali mūsų šalies teismo darbuotojų problema: mažą pasitenkinimą jiems sukelia penki psichologinės gerovės dėmenys, o vidutinį – trys (iš šešiolikos išskirtų). Todėl teismo darbuotojų psichologinei gerovei didinti turėtų būti skiriamas didesnis ir nuolatinis Teisėjų tarybos,

teismų vadovybės ir Nacionalinės teismų administracijos dėmesys.

Profesoriau, kaip būtų galima pagerinti teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinę gerovę?

Tai tikrai nebus lengva padaryti, kadangi kai kuriuos psichologinės gerovės dėmenis (sukeliančius tiek teisėjams, tiek teismo darbuotojams mažą pasitenkinimą) nėra lengva kontroliuoti. Pavyzdžiui, norint mažinti darbo krūvį, didinti gaunamą atlygį ir darbuotojų kiekį reikia turėti nemažai papildomų lėšų (jas užsitikrinti esant deficitiniam šalies biudžetui nebus paprasta).

Teisėjų ir teismų pristatymą žiniasklaidoje, taip pat politikų ir visuomenės požiūrį į teisėjus ir teismus tiesiogiai kontroliuoti taip pat yra sunku (arba neįmanoma), tačiau norint didinti teisėjų ir teismo darbuotojų pasitenkinimą šiais gerovės dėmenimis reikėtų: (a) teikti visuomenei daugiau informacijos apie teigiamus teisėjų ir teismo darbuotojų poelgius, jų rodomą pagarbą žmonėms, geranoriškumą ir pan., kuri galėtų sudaryti atsvarą žiniasklaidos

priemonėse pateikiamai tendencingai ar netiksčiai informacijai, taip pat daugiau ar mažiau neutralizuoti pristatomą neigiamą nuomonę apie teisėjus, teismus ar teismo darbuotojus; (b) ne palikti savieigai, o tikslingai formuoti teisėjų, teismų ir teismo darbuotojų įvaizdį, mažinti dabartinio ir siektino įvaizdžio, taip pat teisėjų, teismo darbuotojų ir visuomenės atstovų suvokto įvaizdžio skirtumus.

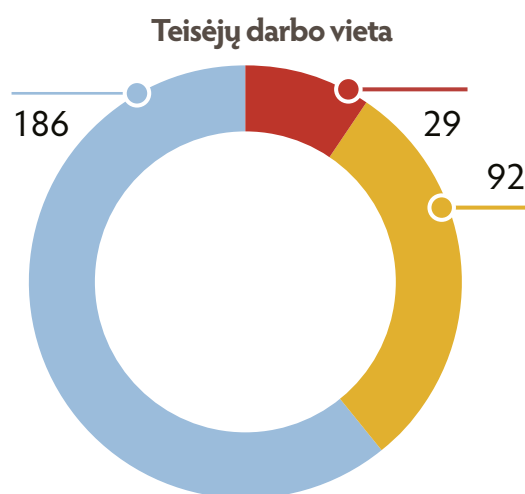
Teisėjų taryba, teismų vadovybė ir Nacionalinė teismų administracija turėtų skirti daugiau dėmesio teismo darbuotojams skatinti, nes dabartiniu metu taikomas skatinimas sukelia jiems mažą pasitenkinimą (teismo darbuotojų manymu, skatinimo labai trūksta, jis taikomas retai ir formaliai).

Papildomas dėmesys turėtų būti skiriamas ir tiems psichologinės gerovės dėmenims, kurie teisėjams ir teismo darbuotojams sukelia vidutinį pasitenkinimą (pvz., savijautai, psichologiniam saugumui ir patiriamo streso lygiui). Aišku, sunku ar net neįmanoma kontroliuoti visus galimus streso šaltinius, tačiau į teisėjų ir teismo darbuotojų mokymo programas įtraukus patiriamo streso ir jo įveikos temą jiems

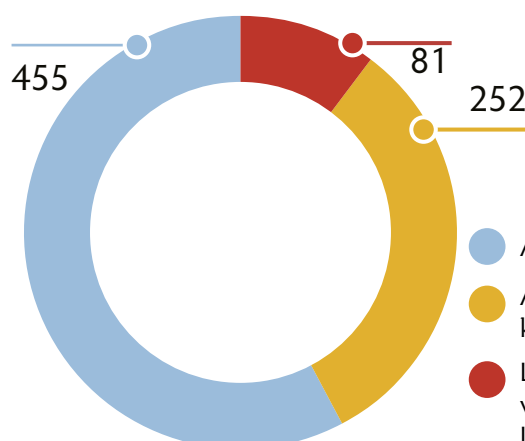
būtų galima suteikti reikiamų žinių ir lavinti praktinius įgūdžius (taip būtų didinama tikimybė, kad jie efektyviau įveiks patiriamą stresą ir kartu pagerins savo psichologinę gerovę).

Siekiant didinti teisėjų ir teismo darbuotojų patiriamą psichologinę gerovę papildomą dėmesį reikėtų skirti tiems asmenims, kurie mažiau patenkinti įvairiais gerovės dėmenimis: 1) teisėjoms moterims; 2) apylinkės ir apygardos teismų teisėjams; 3) teisėjams, turintiems mažiausią (iki 5 m.) darbo stažą; 4) teisėjams ir teismo darbuotojams, dirbantiems viename iš didžiųjų šalies miestų (Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje); 5) teismo darbuotojams vyrams; 6) jauniausiems (iki 30 m. amžiaus) teismo darbuotojams; 7) Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme ir Lietuvos apeliaciniame teisme dirbantiems teismo darbuotojams ir pan.

Galiausiai ateityje reikėtų vykdyti periodišką teisėjų ir teismo darbuotojų psichologinės gerovės stebėseną, kuri leistų nustatyti gerovės kismą ir taikomų poveikio priemonių (siekiant ją didinti) efektyvumą.

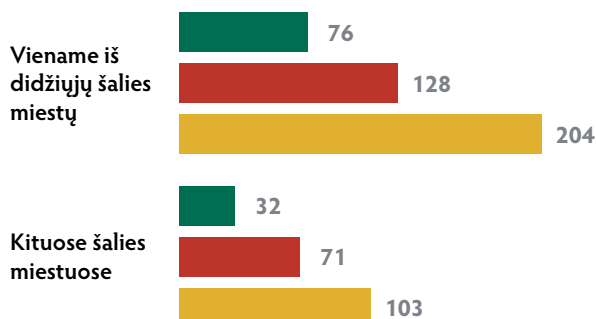

Teismo darbuotojų darbo vieta

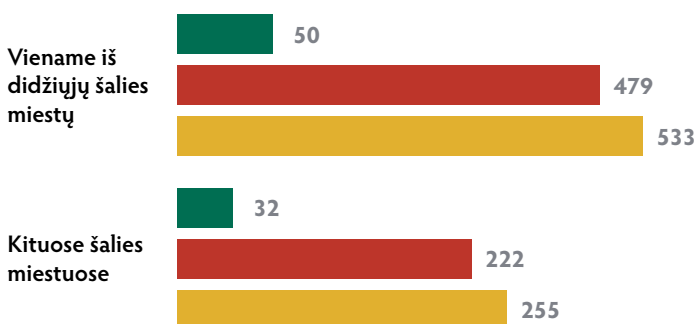

- Apylinkės teismas
- Apygardos teismas (bendrosios kompetencijos ar specializuotas)
- Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, Lietuvos apeliacinis teismas

Miestai, kuriuose dirba teisėjai

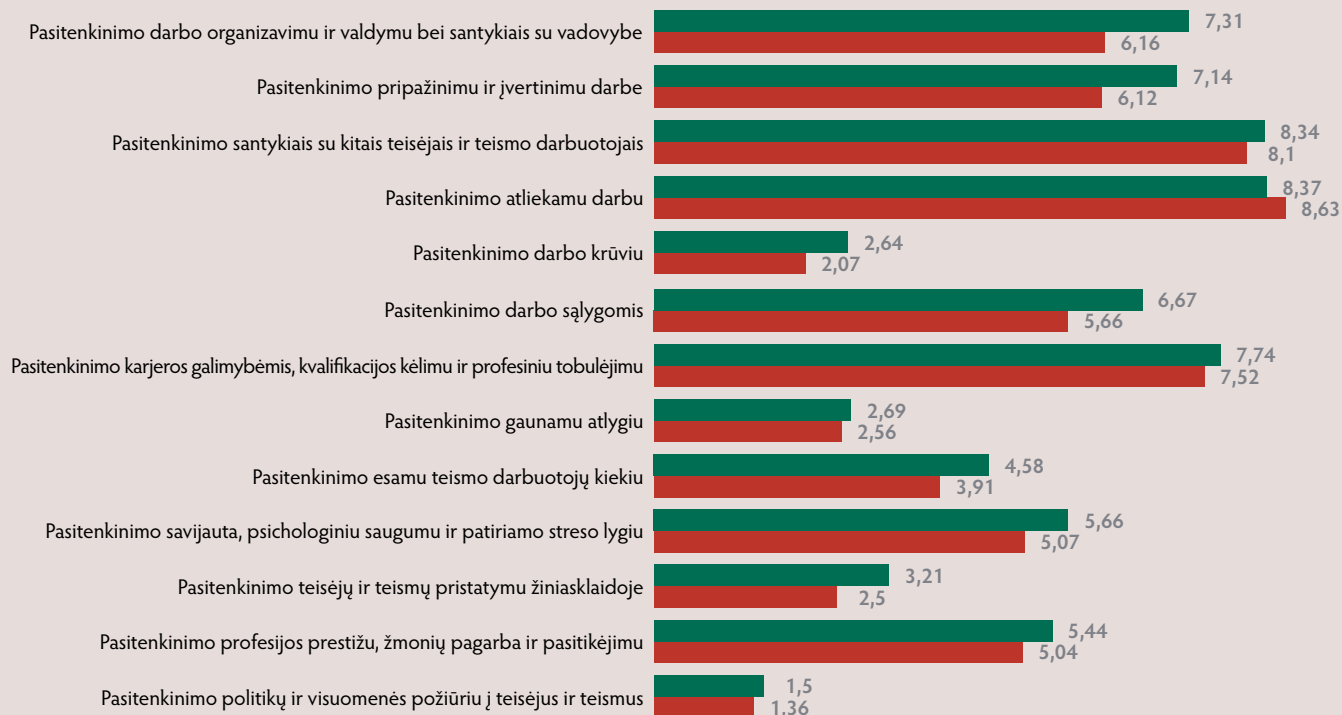

Miestai, kuriuose dirba teismo darbuotojai

- Vyrai
- Moterys
- Visi tyrimo dalyviai

Skirtingos lyties teisėjų klausimyno skalių vertinimas

Skirtingos lyties teismo darbuotojų klausimyno skalių vertinimas

● Vyrai

● Moterys

Prof. Juozas Žilys prisimena sudėtingą Lietuvos Respublikos Konstitucijos kūrimo kelią

Audris Kutrevičius, Vilniaus apygardos administracinio teismo pirmininko padėjėjas ryšiams su žiniasklaida ir visuomene

Praėjusiais metais Lietuva paminėjo du svarbius jubiliejus: 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos šimtmetį ir dabartinės Lietuvos Respublikos Konstitucijos, referendume priimtos 1992 m. spalio 25 d., trisdešimtmetį.

Pirmasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas prof. Juozas Žilys buvo vienas iš ilgo ir sudėtingo naujos Lietuvos Konstitucijos kūrimo proceso dalyvių. Jis yra paskelbęs daugiau kaip 100 mokslinių straipsnių ir darbų Lietuvos konstitucinės teisės, Lietuvos konstitucionalizmo raidos, lyginamosios konstitucinės teisės, konstitucinės jurisprudencijos temomis.

Taip pat jis buvo Pretendentų į teisėjus atrankos komisijos nariu ir šios komisijos pirmininku, Teisėjų garbės teismo nariu. Pernai jo veikla įvertinta garbingu teismų sistemos apdovanojimu – 1-ojo laipsnio pasižymėjimo ženklu „Už nuopelnus teismų sistemai“.

Žurnalas TEISMAI.LT paprašė prof. J. Žilio prisiminti pagrindinio šalies įstatymo kūrimo istoriją ir aplinkybes.

1990 m. kovo 11-ąją tuometė Aukščiausioji Taryba priėmė ne tik Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, bet ir Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą, kuris iki 1992 m. spalio 25 d. buvo ne sykį keičiamas. Vėliau teisininkų diskusijose pripažinta, kad Laikinis Pagrindinis Įstatymas nebuvo visiškai tobulas. Prisimenant tuos laikus, kokie buvo šio įstatymo trūkumai?

Samprotaujant apie Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą, kurį Aukščiausioji Taryba patvirtino 1990 m. kovo 11-ąją, reikėtų prisiminti šios laikinosios Konstitucijos istorinę prigimtį. Tai vyko 1988 m., kai buvo paskelbta vadinamoji Gorbačiovo „perestroika“ (persitvarkymas). Tuomet visuomenėje brendo sąlygos atviriau kalbėti ne tik apie aktualias socialines, bet

ir apie politines problemas, kurios siejosi su tuometinių respublikų galimybėmis savarankiškai spręsti ir ūkinius, ir sudėtingesnius klausimus.

Jisikūrus Sąjūdžiui visuotinai prabilta apie fundamentalųjį tikslą, t. y. užtikrinti Lietuvos suverenitetą, o vėliau – atkurti Nepriklausomybę.

Lietuvoje pirmoji iniciatyva keisti tuo metu galiojusią sovietinę Konstituciją gimė 1988 m. Mokslų akademijoje. Gegužės mėnesį Mokslų akademijoje buvo sudaryta mokslininkų grupė, kuriai pirmininkavo akademikas Eduardas Vilkas, vienas aktyviausių narių buvo akademikas Juozas Bulavas. Tai grupei buvo pavesta parengti pasiūlymus dėl konstitucinių reformų. Po kelių mėnesių jau gimė toks dokumentas keisti Konstituciją. Jis buvo pristatytas Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui ir nuo tada kilo platesnė diskusija konstitucingumo klausimais.

Šiame dokumente akcentuoti svarbiausi dalykai: Lietuvos įstatymų prioritetas SSRS įstatymų atžvilgiu, nuosavybės klausimai (ne „visaliaudinė“, o Lietuvos nuosavybė), suformuoti pasiūlymai dėl ekonominių socialinių sričių valdymo perduodant tai Lietuvos kompetencijai, siūloma, kad pilietybės klausimus nustatytų ne SSRS, o Lietuvos įstatymai. Tai buvo rimtas galvos skausmas tuometinei valdžiai svarstant, ką toliau daryti su šiais pasiūlymais.

Sudaryta Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo komisija, jai buvo pavesta rengti naują Konstitucijos redakciją. Į tą komisiją deleguoti Sąjūdžio atstovai: Juozas Bulavas, Justinas Marcinkevičius, Arūnas Žebriūnas, Vytautas Landsbergis, Arvydas Juozaitis. Be to, šioje darbo grupėje dirbo Pranas Kūris (grupės vadovas), Zenonas Namavičius, Stasys Stačiokas, Kęstutis Lapinskas, Stasys Vansevičius, Juozas Žilys. Ši grupė sukūrė Konstitucijos naujos redakcijos projektą, kuris buvo pateiktas 1988 m. lapkričio mėnesį vykusiai Aukščiausiosios Tarybos sesijai. Projekte jau buvo numatytas Konstitucinis Teismas, skelbiama apie žmogaus teises, įtvirtintas tarptautinės teisės aktuose, suformuluotos konstitucinės normos, kuriomis buvo plečiamos Lietuvos suvereniteto garantijos.

Tuometinė administracija nesiryžo žengti tokio žingsnio ir toje sesijoje atsisakėta priimti būtent tokią Konstituciją. Tada ir kilo pirmas konfliktas tarp Sąjūdžio ir tuometės politinės administracijos. Sąjūdis sudarė naują grupę, kuri parengė pasiūlymus dėl Konstitucijos, o Aukščiausiojoje Taryboje sudaryta kita komisija tik iš deputatų. Beje, ir tas projektas, kurį rengė ši darbo grupė, Maskvoje buvo įvertintas kaip iš esmės griauantis SSRS politinius teisinius pagrindus.

Konstitucijos projektas, parengtas Mokslų akademijoje ir kuriam pritarta Sąjūdžio Seime, ir buvo Laikinojo Pagrindinio Įstatymo pagrindas.

Laikinis Pagrindinis Įstatymas suvaidino lemtingą istorinį vaidmenį kuriant teisinius Respublikos pagrindus. Vis dėlto jame nebuvo suformuluotas valdžių atskyrimo principas, nenumatyta konstitucinė kontrolė, nevisapusiškai atskleista žmogaus teisių ir laisvių doktrina, kuri jau buvo įtvirtinta tarptautiniuose dokumentuose. Taip pat palikta tokia institucija kaip Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas. Jis buvo tarsi kolektyvinis valdžios darinys ir vaidino svarbų vaidmenį Aukščiausiosios Tarybos veikloje ir ne kartą kritikuotas. Beje, Sąjūdis savo rinkimų programoje buvo numatęs, kad pereinamuoju laikotarpiu Prezidento institucija nebus kuriama, ji bus numatyta kuriant nuolatinę Konstituciją.

Galiojant Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui padaryta labai daug pakeitimų, todėl

Prof. Juozas Žilys

maždaug du trečdaliai normų ar nuostatų buvo pakeistos ir papildytos.

Naujoji Konstitucija pradėta rengti jau 1990 m. Iš pradžių buvo kuriami šios Konstitucijos Metmenys. Teisininkų draugija projekte buvo numaciusi, kad Seimą sudarys dveji rūmai – Atstovų rūmai ir Seniūnų rūmai, kituose projektuose minėta, jog Seimą turėtų sudaryti 99 nariai, trečdalis jų būtų keičiami kasmet. Ar šiandien įmanoma suskaičiuoti, kiek Konstitucijos projektų iš viso buvo svarstoma?

Tuo metu buvo oficialių ir neoficialių projektų. Naujos Konstitucijos poreikį nulėmė politinė teisinė raida, o Laikinis Pagrindinis Įstatymas jau nebeatitiko reikalavimų, keliamų šiuolaikinei demokratijai.

Pirmąjį Konstitucijos projektą 1990 m. parengė Teisininkų draugija bendradarbiaudama su Filosofų draugija. Jame numatytas dviejų rūmų parlamentas, Prezidento institucija. Savo Konstitucijos projektą taip pat rengė ir Liberalų sąjunga, Socialdemokratų partija, Demokratinė darbo partija, keletą projektų parengė žmonės išeivijoje, Lietuvoje taip pat darbavosi konsultantai iš JAV, kurie irgi parengė savo projektą.

Tai buvo pagrindiniai projektai, kuriuose įvairiai konstruota valdžios struktūra, parlamento ir Prezidento įgaliojimai. Paskelbus šiuos projektus suaktyvėjo diskusijos dėl konstitucinės ateities. Visuotinio pritarimo dviejų rūmų parlamentui nebuvo, aktyviai polemizuota apie įstatymų leidžiamosios valdžios, Prezidento ir Vyriausybės kompetencijų balansą.

1990 m. rudenį Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė sprendimą pradėti

darbus kuriant naują Konstituciją. Sudaryta komisija, kuriai priklausė Aukščiausiosios Tarybos deputatai ir teisininkai. Man irgi teko toje darbo grupėje dalyvauti. Tas kolektyvas turėjo parengti ne baigtinį Konstitucijos tekstą, o visapusiškesnę Konstitucijos koncepciją. 1991 m. pavasarį ir buvo sukurti bei paskelbti Lietuvos Respublikos Konstitucijos koncepcijos Metmenys.

1991 m. pavasarį jau paskelbti naujosios Konstitucijos Metmenys. Šiame dokumente įvardytas ir dabartinis Seimo narių skaičius, ir paminėta Prezidento institucija, ir buvo siūloma atsisakyti mirties bausmės. Kodėl Konstitucijoje nebeliko pastarosios nuostatos?

Reikėtų akcentuoti, kad Metmenų paskelbimas visuomenei buvo reikšmingas žingsnis Lietuvos konstitucingumo raidoje. Iš Metmenų, kuriuos rengė Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo iš deputatų ir teisininkų sudaryta darbo grupė, matyti, kad buvo akivaizdžiai orientuojamasi į parlamentinės respublikos konstituciją.

Kuriant Metmenis visapusiškai svarstyta, kiek turi būti Seimo narių. Siūlyta ir 141, ir 99, ir kiti skaičiai.

Metmenyse atsispindi tada vykusios diskusijos dėl Prezidento, kaip vykdomosios valdžios dalies, statuso, siekta suderinti parlamentinės ir prezidentinės respublikos vadovo įgaliojimų konstitucines apimtis. Siūlyti įvairūs prezidento rinkimo būdai. Naujovė buvo dar ir ta, kad Metmenyse skelbta apie konstitucinės justicijos sukūrimą. Diskutuota, ar tai bus Konstitucinis Teismas, ar Konstitucinė Taryba.

Mirties bausmės panaikinimo paminėjimas Metmenyse buvo ateities klausimas. Tuo metu didelė dalis visuomenės pasisakė už mirties bausmę, todėl tai buvo palikta tolesnei diskusijai. Svarstant 1992 m. Konstitucijos projektą konkrečiai dėl mirties bausmės panaikinimo nediskutuota. Mirties bausmės panaikinimo klausimą palikta spręsti Parlamentui arba referendumo būdu. Vėliau šiuo klausimu pasisakė Konstitucinis Teismas. Konstatuota, kad mirties bausmė prieštarauja konstituciniams dėsniams.

1992 m. tapote darbo grupės Konstitucijos projektui parengti vadovu, teko sudėti paskutinius taškus. Ar tuomet buvo sudėtinga spręsti visus nesutarimus ir ginčus dėl galutinio Konstitucijos

teksto? Dėl ko dažniausiai buvo ginčijamasi?

1991 m. lapkričio mėnesį sudaryta Laikinoji Konstitucijos rengimo komisija, kurios pirmininku paskirtas K. Lapinskas, o jos nariais tapo tik Aukščiausiosios Tarybos deputatai. Be šios komisijos, taip pat buvo sudaryta darbo grupė, kuriai aš vadovavau ir kurios uždaviniu buvo rengti konkrečius Konstitucijos tekstus ir juos pateikti parlamentiniams svarstymams.

Taip pat buvo iniciatyvų nedelsiant sukurti ir Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme nustatyti Prezidento instituciją. Šios iniciatyvos autoriai buvo Nepriklausomybės partija, Sąjūdis aktyviai palaikė šią idėją, jai pritarė ir daug dešinėsios krypties politinių organizacijų. Reikalauta, kad Prezidento institucija turi būti įteisinta tuometėje Aukščiausiojoje Taryboje priimant Laikinojo Pagrindinio Įstatymo pakeitimus arba turi būti skelbiamas referendumas.

Aukščiausioji Taryba atsisakė priimti įstatymą, kuriuo būtų keičiama laikinoji Konstitucija, tačiau priėmė sprendimą paskelbti referendumą 1992 m. gegužės 23 d.

Be to, pradėjus dirbti K. Lapinsko vadovaujamai Laikinajai Konstitucijos rengimo komisijai, trys šios komisijos nariai – Egidijus Jarašiūnas, Zita Šličytė ir Narcizas Rasimavičius – pateikė rengiamo projekto alternatyvas. O kai komisijos dauguma šioms pasiūlymams nepritarė, buvo parengtas alternatyvų projektas. Jis paskelbtas kaip Sąjūdžio koalicijos „Už demokratinę Lietuvą“ Konstitucijos projektas. Atsiradus šiam alternatyviam Konstitucijos projektui, vyko aštri polemika dėl Prezidento konstitucinio instituto turinio ir apskritai dėl konstitucinių perspektyvų.

Politinė priešprieša dar labiau sustiprėjo, kai 1992 m. gegužės 23 d. referendume nebuvo pritarta teikiamiems Laikinojo Pagrindinio Įstatymo pakeitimams dėl Prezidento institucijos. Mėnesį Aukščiausioji Taryba buvo nedarbinga, nes nesusirinkdavo kvorumas. Tačiau frakcijos vis tiek ieškojo išeičių ir kompromisų, kad būtų sukurtas sutartinis Konstitucijos projektas. 1992 m. rugpjūčio 9 d. frakcijų atstovai gebėjo susitarti dėl tam tikrų Konstitucijos nuostatų ir tai buvo patvirtinta Aukščiausiosios Tarybos protokolu.

Tuomet buvo pavesta Konstitucijos alternatyvaus projekto autoriams ir komisijos pirmininkui K. Lapinskiui bendradarbiauti ir sutarti dėl galutinio Konstitucijos projekto. Tačiau dialogo tarp skirtingų politinių grupių nebuvo. Rugsėjo 28 d. į mano Juridinio skyriaus

vedėjo kabinetą atėję deputatų frakcijų vadovai pasiūlė imtis uždavinio parengti kompromisinį Konstitucijos projektą. Tokio darbo ėmiausi kartu su savo pavaduotoju Vytautu Sinkevičiumi, prisidėjo ir mūsų skyriaus darbuotojas Gediminas Bulotas. Per savaitę buvo parengtas naujas Konstitucijos projekto variantas, kurio pagrindu ir vyko konstituciniai debatai neformalioje konstitucinių problemų derinimo grupėje. Šiam kolektyvui ėmėsi vadovauti Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas V. Landsbergis. Jo kabinete kartais iki paryčių straipsnis po straipsnio, skyrelis po skyrelio buvo einama link tikslo – sutartinio Konstitucijos projekto. Būtent tam projektui preliminariai pritarė frakcijų vadovai, vėliau šis dokumentas pristatytas Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose, jam pritarta ir būsimosios Konstitucijos projektas pateiktas referendumui.

Rengiant Konstitucijos projektą, aštri polemika dėl Prezidento, Seimo, Vyriausybės sąveikos vyko ne tik parlamente, bet ir visuomenėje. Diskutuota apie Prezidento galimybes skelbti pirmalaikius Seimo rinkimus, kokius įgaliojimus turės Prezidentas formuojant Vyriausybę, ar Prezidentas turės galimybę paleisti Vyriausybę.

Dėl Konstitucijos straipsnių apie žmogaus teises ir laisves aštrių diskusijų nekilo, nes vadovautasi pagrindiniais tarptautiniais teisės aktais.

Sutarus dėl Prezidento statuso, pats Konstitucijos tekstas buvo rengiamas be didesnių kliūčių.

Per 30 metų, kai galioja Konstitucija, ji buvo keista keletą kartų: įteisinti tiesioginiai merų rinkimai, sumažintas parlamentarų amžiaus cenzas, aptarta kandidatavimo po pareikštos apkaltos tvarka. Ar, Jūsų nuomone, šiandien dar reikėtų tobulinti Konstituciją?

Keli Konstitucijos pakeitimai ir papildymai buvo priimti dėl Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą (pavyzdžiui, nuosavybės klausimo apibrėžimas). Mano nuomone, svarbi pataisa, kuria išplėstas konstitucinis reguliavimas dėl savivaldybių ir merų rinkimų tvarkos. 1992 m., baigiant rengti Konstituciją, būsimajam Seimui buvo palikta spręsti dėl savivaldos konstitucinio statuso, kadangi nebespėta tai detaliau aptarti.

Prasminga pataisa priimta ir dėl asmenų individualaus skundo kreiptis į Konstitucinį Teismą įteisinimo.

Asmeniškai nepritariu pataisai dėl Seimo narių amžiaus sumažinimo. Į aukščiausiąją valdžios instituciją dirbti turėtų ateiti žmonės, sukaupę platesnę socialinę ir politinę patirtį.

Šiandien visuomenėje daug diskutuojama, ar smarkiai mažėjant Lietuvos gyventojų skaičiui nereikėtų sumažinti ir Seimo narių skaičiaus. Kokia Jūsų nuomonė apie tai?

Rengiant Konstituciją diskusijose visą laiką keitėsi siūlomas Seimo narių skaičius. 141 parlamentaro skaičius nustatytas Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme. Dabartinis Seimo narių skaičius santykinai yra tolygus ir mūsų tolimesniems bei artimesniems kaimynams. Manau, kad šiuo metu nėra solidžių pagrindų pradėti polemiką šiuo klausimu. Po 3 ar 4 metų gali gimti naujos idėjos, kodėl šis skaičius sumažintas, kodėl per mažai miestų ar regionų atstovų parlamente.

Manau, dabartinis parlamentarų skaičius atliepia politinių partijų ir socialinių sluoksnių interesus. Kita vertus, aišku, žmonės gali apie tai diskutuoti ir reikšti savo nuomonę.

Ne vienus metus dirbote teismų savivaldos institucijose: buvote Pretendentų į teisėjus komisijos nariu bei pirmininku, teko dirbti ir Teisėjų garbės teismo nariu. Kaip vertinate šiandieninį teisėjų korpusą?

Rengiant Konstituciją teismų klausimas nebuvo labai sudėtingas, tačiau jis nuolatos svarstytas. Ši aktualija aptarta atsižvelgiant į 1922 m. ir 1938 m. Konstitucijas. Tiek tose Konstitucijose, tiek dabartinėje yra labai daug bendrų klausimų, reguliuojančių teismų veiklą. Nuolat būdavo grįžtama prie klausimo dėl prokuratūros konstitucinio statuso.

Vienas svarbiausių dalykų rengiant Konstituciją buvo teismų savivaldos sistemos sukūrimas. Teisėjų taryba, teisėjų atrankos procesas, Teisėjų garbės teismas funkcionuoja pagal kitų šalių patirtį.

Be abejo, visada bus aktualūs teisėjų profesionalumo, etikos klausimai. Taip pat labai svarbu užtikrinti teismų, teisėjų veiklos ir darbo materialines, finansines reikmes. Visa tai lemia ir teismų nepriklausomumo garantijų įgyvendinimą tikrovėje.

Tarptautinė konferencija apie teisėjų etiką: Lietuvos ir Europos patirtis

Vesta Ražanauskaitė, Nacionalinės teismų administracijos Komunikacijos skyriaus komunikacijos specialistė

„Teisėjų etikos normos yra kokybės standartas, mūsų etinio, dorovinio etalono ženklas. Ne kiekvienas ryžtasi būti teisėju ir laikytis šių aukštų reikalavimų“, – sveikindama konferencijos „Teisėjų profesinė etika“ dalyvius sakė Teisėjų tarybos pirmininkė Sigita Rudėnaitė.

Vasario 10 d. Vilniuje vyko tarptautinė konferencija, kurioje Lietuvos, Vengrijos ir Nyderlandų ekspertai dalijosi patirtimi ir įžvalgomis apie teisėjų etiką.

„Teisėjų bendruomenė, puoselėdama aukštus profesionalumo standartus, neseniai išleistu atnaujintu Teisėjų elgesio kodeksu siekia dar didesnio teisėjų sąmoningumo etiško elgesio atžvilgiu“, – pabrėžė viena iš renginio organizatorių, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos pirmininkė Sigita Jokimaitė.

Teisėja priminė, jog šis kodeksas skirtas ne prasižengusiems teisėjams auklėti, o priešingai – jo turinys suponuoja teisėjų sąmoningumo etiško elgesio atžvilgiu ugdymą. Be reguliacinės funkcijos, kodeksas atlieka ir pagalbinį vaidmenį, nes padeda rasti atsakymus į daugelį teisėjams kasdienėje veikloje rūpimų klausimų, apimančių elgesį teismo posėdžio metu, asmeniniame gyvenime, viešojoje aplinkoje, socialiniuose tinkluose, bendraujant su žiniasklaidos atstovais, kitais teisininkais ir pan.

Teisėjams, pažeidusiems Teisėjų etikos kodekse nustatytas elgesio taisykles, bet pripažinusiems tokias savo klaidas, Teisėjų etikos ir drausmės komisija (toliau – Komisija), atsizvelgusi į nusižengimo pobūdį, pasekmes, teisėjo požiūrį į padarytą nusižengimą ir pastangas pasekmėms pašalinti (jeigu yra kilusių

pasekmių), gali atsisakyti iškelti drausmės bylą nusprendžiamą, jog pats apsvaistymas Komisijoje yra pakankamas poveikis teisėjui.

Plačiau pristatydama Komisijos funkcijas ir kompetenciją, S. Jokimaitė pabrėžė šios kompetencijos unikalumą: „Komisijos funkcija – filtruoti visų asmenų, besiskundžiančių dėl teisėjų elgesio, skundus, tad iš esmės turime galimybę geriau ir iš arčiau pažinti tą visuomenės dalį, tą žmogų, kuris labiausiai ir nepasitiki teismais, skundžia teisėjų veiksmus (ir ne tik jiems nagrinėjant bylas, t. y. dėl jų elgesio teismo posėdžio metu, bet ir apskritai).“

Komisijos pirmininkė kaip pavyzdį pateikė vieną iš šiai institucijai skirtų pareiškėjų laiškų, pavadintą „Pretenzija“. Jame daugybė gramatinių klaidų kiekviename sakinyje: „Teisėja niekina mane ir trikdo mano sveikatą su savo sprendimu. Jos elgesys

nacistiškas ir kiauiliškas, pateikiant tokią žmogaus sveikatą niekinančią nutartį. Prašau atleisti šitą teisėją, nubausti ja bauda, atitinkančią 10 metų jos algos, ir uždrausti jai ir jos giminėm dirbti valstybinėse struktūrose."

Utrechto universiteto (Nyderlandai) profesorius Philipas Langbroekas į profesinę teisėjų etiką pažvelgė per efektyvaus bylų valdymo prizmę. Nyderlandų teisinėje sistemoje, anot profesoriaus, svarbios bylų valdymo taisyklės – kaip proceso šalys gali elgtis bylos nagrinėjimo procese, ko bylos šalys gali tikėtis, kaip greitai bus nagrinėjama byla – apibrėžtos atsižvelgiant į bylos

sudėtingumą ir poveikį visuomenei. „Bylų valdymu siekiama ne tik efektyvaus, bet ir proporcingo teisingumo“, – pastebėjo P. Langbroekas.

Profesorius P. Langbroekas akcentavo, kad teisėjai turėtų bendradarbiauti su advokatais, prokurorais ir kitais teisminiuose procesuose dalyvaujančiais asmenimis, kai rengiamos įvairios procedūrinio teisingumo vykdymo gairės. Šios gairės tarnautų visuomenei kaip pažadas, kad teisėjai panaudos savo profesines kompetencijas vykdydami teisingumą.

Solnoko (Vengrija) apygardos teismo teisėjas Zoltanas Rochlitzas papasakojo,

kokį nelengvą kelią nuėjo Vengrijos teismų sistema kurdama Teisėjų etikos kodeksą. Vengrijoje pirmasis Teisėjų etikos kodeksas įsigaliojo 2015 m. sausio 1 d., tačiau keičiantis savivaldos institucijoms buvo anuliutas, keičiamas ir tik visai neseniai įtraukus visus šalies teisėjus šiuolaikinis kodeksas priimtas 2022 m. kovo mėn.

Šis šiuolaikinis etikos kodeksas atspindi ir pastarųjų metų aktualijas, pavyzdžiui, viena iš svarbiausių jo nuostatų: „Teisėjai savo darbe ir asmeniniame gyvenime saugo aplinką, stengiasi nekelti pavojaus ateities kartų poreikiams.“

Naujajame Teisėjų etikos kodekse itin didelis dėmesys skiriamas nepriekaištingam teismų vadovų elgesiui, ypač jų santykiams su teisėjais ir kitais teismų darbuotojais. Kodekse įtvirtinta: „Teismo vadovai savo pareigas atlieka pavyzdžingai, laikydamiesi tų pačių etikos normų, taikomų kitiems teisėjams, privalo susilaikyti nuo bet kokio elgesio, galinčio įžeisti jų pavaldinių žmogiškąjį orumą.“ Šios etikos kodekso normos buvo iliustruotos ir konkrečiais praktiniais pavyzdžiais apie teismo pirmininko rinktą informaciją apie teisėjus, priklausančius teisėjų asociacijai, ir pan.

Solnoko apygardos teismo teisėjas Z. Rochlitzas pabrėžė dar kelias, jo nuomone, svarbias naujojo Vengrijos kodekso nuostatas: „Teisėjai priima tik tokį apdovanojimą, medalį, diplomą ar panašų apdovanojimą, kuris nepažeidžia jų profesijos prestižo ar orumo ir nepriklausomo, nešališko ir nepaveikto teisėjo elgesio, atsižvelgiant į asmenį arba organizaciją, teikiančią atlygį, arba į suteiktą atlygį.“

Teismo vadovai turi susilaikyti nuo savo nuomonės, kuri yra jų vadovaujamo institucinio vieneto teisėjų nuomonė, ir negali kitaip piktnaudžiauti savo teise atstovauti.

Tarnybinio teismo proceso paveiktose bylose teismo vadovai turi susilaikyti nuo savo nuomonės pareiškimo iki proceso pabaigos, ypač pasirūpina suinteresuoto asmens asmeninių teisių gynimu.

Teismų vadovai turi susilaikyti nuo įžeidžiančių komentarų apie teismų savivaldos ar atstovaujamuosius organus, nuo neigiamos jų narių diskriminacijos, vadovai turi gerbti šių organų ir jų narių legitimumą."

Įdomu tai, kad šį neseniai pasirodžiusį kodeksą vienas iš Vengrijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų jau apskundė šalies Konstituciniam Teismui dėl to, kad jame nesiremiam šios šalies Konstitucija.

Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto dėstytojas, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narys doc. dr. Tomas Berkmanas savo pristatyme pažvelgė į teisėjų etiką mokslininko ir filosofo akimis. Anot jo, Europos teisėjų bendruomenė yra nevienalytė teisėjų etikos reguliavimo klausimais. Vienose šalyse teisėjų veikla yra

labiau reguliuojama, kitose – mažiau. Visoje Europoje stiprus teisėjo kaip teisingumo balso (angl. *mouth of law*) vaidmuo. Keliamas klausimas, ar teisėjų elgesys nėra per daug reguliuojamas?

Labiausiai į akis T. Berkmanui krenta su pavyzdingumo principu siejama taisyklė, bylojanti, kad teisėjai turi „nemoralizuoti teismo procese dalyvaujančių asmenų". Ar teisėjas gali, o gal turi moralizuoti?

T. Berkmanas pabrėžė, kad anglosaksų pasaulyje teisėjų moralizavimas nesukelia problemų. Pakanka *Youtube* kanale pasižiūrėti JAV teisėjo Franko Caprio teismo procesų vaizdo įrašus. Juose matyt, kad jis, pavyzdžiui, pasikviečia kurią nors šalį ir ją apkabina, kartais tikrai akivaizdžiai pamokslauja, moralizuoja, tai taikydamas proceso šalims, ir t. t. T. Berkmanas iškėlė klausimą, ar šis teisėjas (kaip ir daug kitų JAV teisėjų) yra itin neetiškas? Anot jo, teisėjo vaidmuo gali būti suprantamas kitaip nei Europoje ir tai visiškai nekenkia nei teisingumo vykdymui, nei teisėjų etikos konjunktūrai. „Man atrodo, kad anglosaksiškoji prieiga yra *sveikaprotiškesnė*. Atitinkamai darau išvadą, kad tokių sureguliuojimų gal ir nereikėtų. Suprantu, kad tam tikras balso pakėlimas (pvz., tolygus šaukimui), nežabotas pyktis

ar neracionalus pamokslavimas nėra tinkami, bet gal tokius dalykus „padengia" kiti sureguliuojimai – „žeminimas", „įžeidinėjimas" kaip universalūs dalykai. Jei teisėjas visiškai negali parodyti, kad jam pikta dėl tam tikro teisės pažeidimo, kaip jis iš viso gali parodyti, kad jam tai rūpi? Kad jam rūpi neteisingumo apraiškos visuomenėje? Kaip jis gali atsiskleisti kaip teisingumo vykdytojas?" – tokius klausimus kėlė T. Berkmanas.

Konferencijos pabaigoje vyko diskusija „Teisėjų, prokurorų, advokatų profesinė etika", kurioje dalyvavo Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narys Liudas Ramanauskas, Advokatų garbės teismo pirmininkė dr. Dalia Foigt-Norvaišienė, Prokurorų etikos komisijos ir Vidaus tyrimų skyriaus vadovas Raimondas Petrauskas, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjas Algis Norkūnas ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesorė, buvusi teisėjų ir prokurorų etikos komisijų narė prof. dr. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė. Diskusijos dalyviai, pasidaliję gerosiomis praktikomis, pabrėžė ne tik balanso tarp etikos taisyklių ir teisėjo nepriklausomumo paieškas, bet ir visų teisinių institucijų bendradarbiavimo šioje srityje svarbą.

Patalpų plotas – 2 805,36 kv. m (naudingasis plotas – 1 341 kv. m), sklypo užstatymo plotas – 1 206 kv. m. Teismo pastato sąmatinė vertė su įrengimu ir baldais – 5, 2 mln. litų. Teismo pastatas pradėtas statyti 1995 m. spalio 23 d.

Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmų istorija

Gintautas Kaulakis, Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmų teisėjas

Nuo 1945 m. pradėjęs veikti Kaišiadorių rajono liaudies teismas buvo įsikūręs rekvizuotame iš miesto gyventojų mediniame name tuometinėje Tarybų g. 1, Kaišiadorių m. (dabar Bažnyčios g.). Šiame pastate teismas veikė iki 1969 m. Tais pačiais metais teismo pastatas buvo nugriautas statant naują rajono vykdomojo komiteto pastatą.

Kaišiadorių rajono liaudies teismas

1945–1969 m.

Dvejus metus teismas veikė Vytauto Didžiojo g. 20, Kaišiadorių m., esančiame mūriniame pastate, priklausiusiame privačiam asmeniui ir iš jo paimtam. Vėliau pastatas grąžintas savininko palikuonims, dabar ten veikia parduotuvė, grožio salonas.

Kaišiadorių rajono liaudies teismas

1969–1971 m.

1918

1945

1969

1918–1940 m.

Kaišiadorių teismas

Detalių duomenų apie tarpukario laikotarpiu Kaišiadorių rajone ir mieste veikusių teismus nėra pavykę surinkti. Pavyko išsiaiškinti, kad iki 1935 m. pradžios Kaišiadorių m. veikė ir dirbo nuovados taikos teisėjas J. Kazakaitis, o 1935–1940 m. jau veikė Kaišiadorių apylinkės teismas. To laikotarpio teismo pastato vieta tiksliai nežinoma.

1945–1993 m.

Teismo pirmininkai

Pirmasis pokario teismo pirmininkas buvo Jakovas Kudrešovas (dirbo 1945–1948 m.), 1948–1950 m. teismo pirmininku dirbo Kostas Jagelavičius. Nuo 1950 iki 1953 m. teismui vadovavo Povilas Armalis, o 1953–1957 m. – Bronė Venslavičienė Rogova. 1958 m. liaudies teismo pirmininku buvo išrinktas Vincas Kasperavičius, kuris liaudies teismo pirmininku dirbo iki savo mirties – 1972 m. Nuo 1972 iki 1993 m. gegužės mėn. teismo pirmininku dirbo Vytautas Antanas Vilutis.

1969 m. tuometinės valdžios iniciatyva Kaišiadorių m. buvo pradėti statyti Justicijos rūmai, kurie buvo baigti statyti 1971 m. (tuometinė Tarybų g. 3, dabar Bažnyčios g. 3, Kaišiadorys). Pastate tuo metu įsikūrė rajono milicija (vėliau policijos komisariatas), liaudies teismas (tuo metu liaudies teisme dirbo 9 darbuotojai) ir prokuratūra bei patalpos nuomojosi advokatai. Šiame pastate apylinkės teismas veikė iki 1997 m. spalio mėn. „Šiame pastate nuo 1993–1997 m. man irgi teko dirbti, – pasakoja Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmų teisėjas Gintautas Kaulakis. Darbo sąlygos pastate nebuvo geros. Teismas buvo įsikūręs trečiame pastato aukšte. Jame buvo viena teismo posėdžių salė, skirta byloms nagrinėti, bei teismo raštinė ir kabinetai (atskirus kabinetus turėjo tik teisėjai), didesnė salė buvo pirmame pastato aukšte, ir ja naudojosi tiek teismas, tiek policijos komisariatas. Pastato pirmajame aukšte buvo laikinojo sulaikymo kameros ir areštinė. Man pačiam teko matyti, kad, darant kas mėnesį areštinės dezinfekciją, ten gyvenantys gyviai (tarakonai ir kiti vabaliukai) „laikiniai“ persikeldavo į teismo kabinetus trečiajame aukšte...”

Kaišiadorių teismas

1991–1997 m.

„Mano iniciatyva iš Kaišiadorių rajono savivaldybės buvo gautas sklypas naujojo teismo pastato projektavimui ir statybai 1995 m. Gedimino g., Kaišiadorių mieste, tais pačiais metais pritarus tuometinei Teisingumo ministerijai buvo suprojektuotas naujas dviejų aukštų su rūsiu Kaišiadorių rajono apylinkės teismo pastatas“, – prisimena G. Kaulakis.

Laimėjusi konkursą pastatą projektavo AB „Krašto projektai“, pastato architektas buvo Anatolijus Uljanovas, o statybos darbus atliko tuometinė AB „Baltijos statyba“. Pradinėje statymo stadijoje, padarius pamatus, kilo grėsmė statybą sustabdyti neribotam laikui, nes tuo metu dėl neaiškių priežasčių nebuvo numatytos ir skirtos visos lėšos statybai, finansiniai metai ėjo į pabaigą, tačiau radus kompromisą darbai buvo tęsiami. Teismo pastato statyba baigta 1997 m. rugsėjo 26 d.

Naujo teismo pastato konkursas, projektavimo ir statybos darbai

1995–1997 m.

2018 m. sausio 1 d. po reorganizacijos teismas tampa Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmais

1991

1993

1995

1997

1993–2023 m.

Teismo pirmininkai

Nuo 1993 m. birželio 10 d. Prezidento dekretu Kaišiadorių rajono apylinkės teismo pirmininku paskirtas Gintautas Kaulakis, kuris pareigas ėjo iki 2010 m. liepos mėn. (vėliau teismo pirmininkais dirbo Nerijus Meilutis, Edita Dambrauskienė, Arūnas Purvainis).

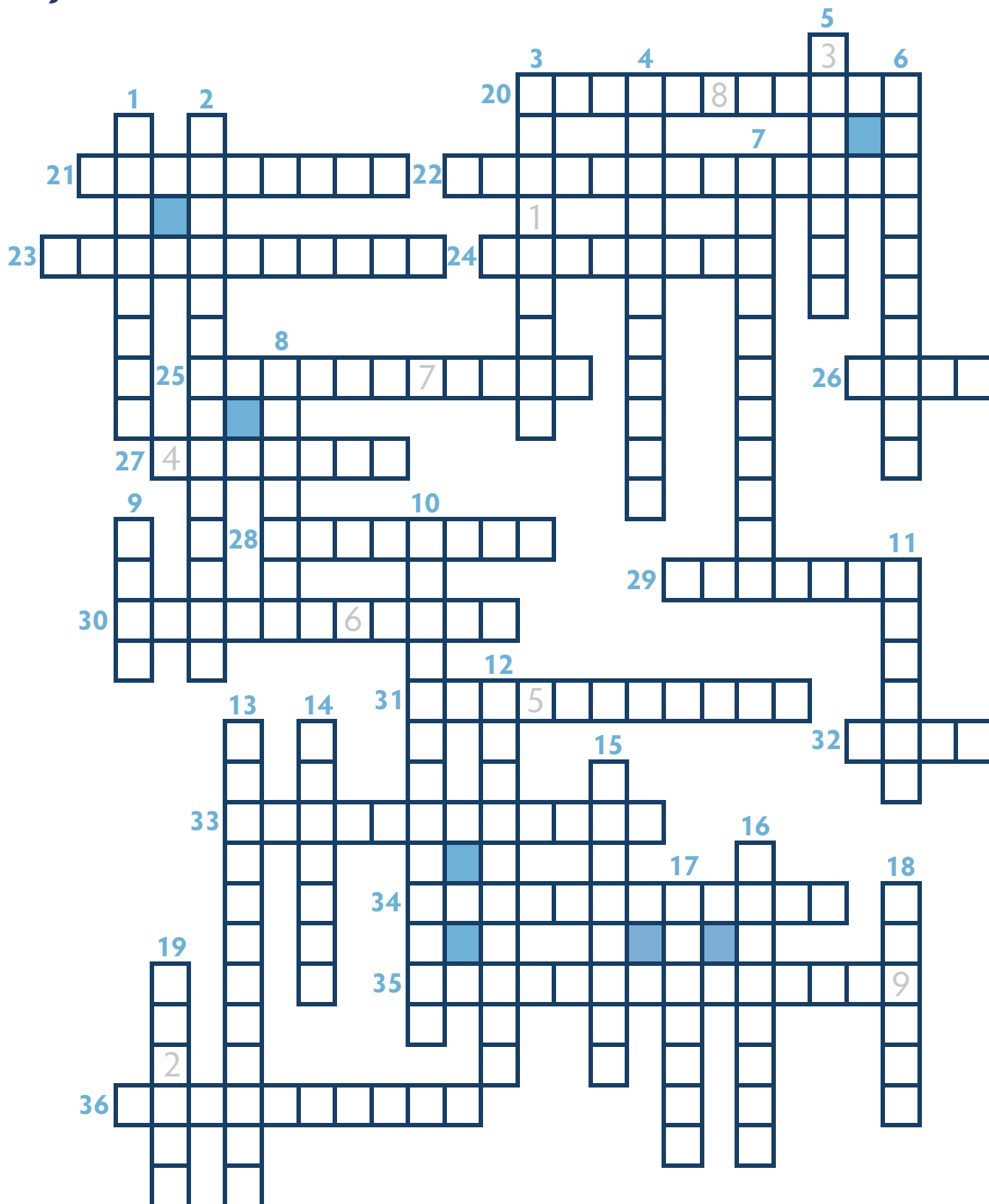
1997 m. spalio 27 d.

Teismas įsikelia į naujus rūmus

Net 32 darbuotojai tą dieną darbą pradėjo naujuose teismo rūmuose adresu Gedimino g. 87, Kaišiadorių m. Teismo pastate buvo įrengtos puikios darbo vietos šešiems teisėjams bei posėdžių sekretoriams, keturios šiuolaikiškos teismo posėdžių salės (vienoje salėje buvo įrengta vieta su neperšaunamu stiklu suimtiems kaltinamiesiems), teismo administracinės, raštinės ir archyvo patalpos, rūbinė, prokurorų ir advokatų kabinetai, reikalavimus atitinkančios suimtųjų laikinojo laikymo kameros, teismo darbuotojų poilsio patalpos. Tuo metu tai buvo naujausias teismo pastatas Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę.

Kryžiažodis „Kietas riešutėlis“

1	2	3	4	5	6	7	8	9

Išspręskite kryžiažodį ir iki birželio 20 d. siųskite el. paštu komunikacija@teismai.lt. Pasitikrinkite savo žinias ir pirmųjų 5 teisingai išsprendusiųjų laukia prizai!

Kryžiažodį sudarė: Rimantė Kraulishė, Lietuvos Aukščiausiojo teismo atstovė ryšiams su visuomene

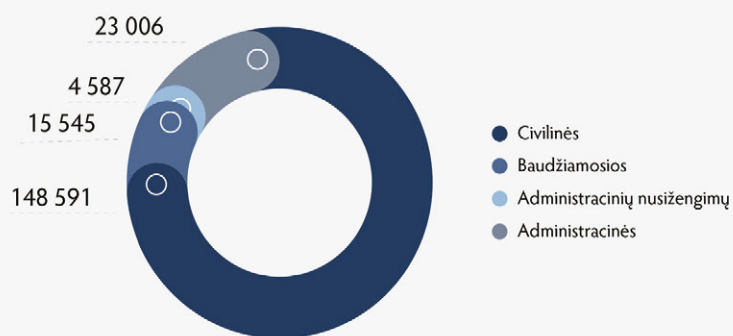
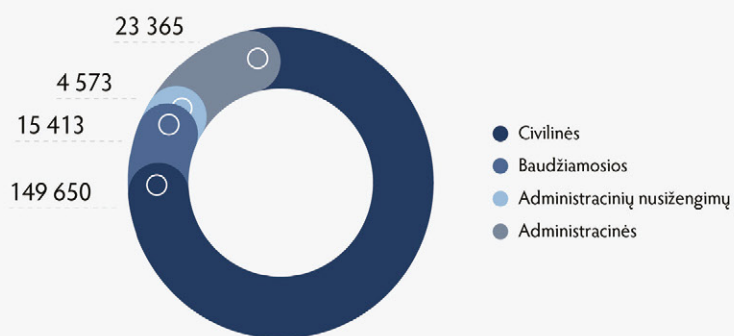
1. Baudžiamojo proceso dalyvio kvietimas dalyvauti procese.
2. Vienos civilinės priemonės priklausymas nuo kitos.
3. Itin pavojingas valstybinis nusikaltimas.
4. Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas nėra įrodytas įstatymų nustatyta tvarka, dar vadinama nekaltumo <...>.
5. Santuoka, sudaryta tik dėl akių, neturint tikslo sukurti šeimos teisinius santykius.
6. Teisės subjekto būtinybė atsakyti už savo veiką.
7. Paveldėjimas kitaip.
8. Rašytinis dokumentas, naudojamas bylai iškelti.
9. Pagrindinė diplomatinio susirašinėjimo (korespondencijos) forma.
10. Valstybės sutikimo su tarptautinės sutarties privalomumu forma, kai aukščiausia valstybės institucija ar pareigūnas specialiu aktu patvirtina, kad sutartis šiai valstybei bus privaloma.
11. <...> *quo* (lot. dabartinė padėtis).
12. Viena iš baudžiamojo proceso funkcijų, kuria siekiama įkalinti kaltininkus.
13. Pagrindinis, aukščiausią teisinę galią turintis valstybės norminis aktas.
14. Vienos šalies perdavimas kitos šalies nuosavybėn pinigų su įpareigojimu juos grąžinti su palūkanomis.
15. Teisės pažeidėjui taikoma priemonė, pasireiškianti tam tikrų suvaržymų pažeidėjui skyrimu.
16. Atsakomoji priemonė, kurios imamas prieš tarptautinės teisės pažeidimą padariusią valstybę ir kuria nutraukiami ekonominiai santykiai su ja.
17. Valstybės įgaliotas asmuo, vykdamas funkcijas, užtikrinančias, kad civilinės teisės santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ar dokumentų.
18. Tardymo veiksmas, atliekamas, kai reikia paimti tam tikrus daiktus ar dokumentus, turinčius reikšmės bylai, ir yra tiksliai žinoma, kur jie yra ir kas juos turi.
19. Teisingumo deivė.
20. Pagrindinė ir privaloma teisės normos dalis, nustatanti, kaip turi elgtis reguliuojamo visuomenės santykio dalyvis (subjektas).
21. Nemokios įmonės ar viešosios įstaigos būseną, kai teisme jai yra iškelta byla, arba kreditoriai vykdo tam tikras procedūras ne teismo tvarka.
22. Vienas iš valstybės požymių, kuris reiškia valstybės valdžios viršenybę valstybėje ir nepriklausomumą santykiuose su kitomis valstybėmis.
23. Teismo pareigūnas, kuris rašo teismo posėdžio protokolą.
24. Transporto teisėje tai bagažo ar krovinio dalies praradimas, neatgabėnimas, stoka.
25. Nukentėjusios nuo tarptautinės teisės pažeidimo valstybės reikalavimų patenkinimas natūra, kai valstybė pažeidėja iki pažeidimo egzistavusią materialią padėtį atkuria grąžindama turtą, paleisdama neteisėtai suimtus asmenis ir pan.
26. Pagal tam tikrus požymius susistemintų dokumentų ir (ar) su jais susijusios informacijos rinkinys.
27. Santuokos nutraukimas.
28. Turėjusios įtakos teisės mokslo raidai, teisinės praktikos, teisinių sąvokų formavimuisi, tam tikrame istorijos etape susiklosčiusios ir nusistovėjusios pažiūros į teisę.
29. Teisme vykstančio bylos nagrinėjimo proceso dalis.
30. Automatiškas gyventojų pilietybės pasikeitimas, kai teritorija pereina kitai valstybei.
31. Sutartis, pagal kurią viena šalis perduoda kitai šaliai pinigus mainais už kliento piniginių reikalavimų.
32. De <...> – formalioji (teisinė, pagal įstatymą), oficialioji, viešojo padėtis, situacija, statusas.
33. Pavojinga žmogui, visuomenei, valstybei baudžiamuoju įstatymu uždrausta, kaltai padaryta veika.
34. Nusikaltimas, dėl kurio gresia baudžiamoji atsakomybė už LR valstybės herbo ar valstybės vėliavos subjaurojimą ir pan.
35. Bylos rūšis.
36. Akcininkams paskirta pelno dalis.

LIETUVOS TEISMAI VEIKLOS REZULTATAI 2022 m.

Patikimas, išmintingas,
efektyvus ir autoritetingas
teismas – stiprios teisinės
valstybės garantas.

2022 m. gauta 193 001 byla:

2022 m. išnagrinėtos 191 729 bylos:

Detaliau apžvelgtą
2022-ųjų Lietuvos
teismų veiklos
ataskaitą rasite čia:

